

Samvirke

NR. 5, 1959
15. MARTS

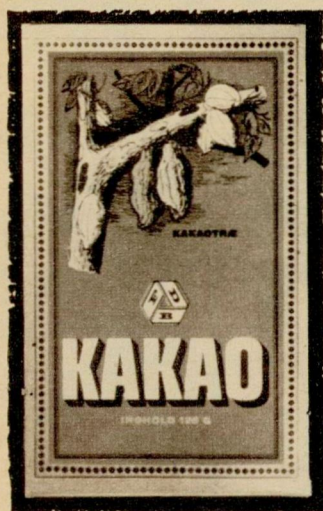
VEJLE DAMPMØLLES MONUMENTALE BYGNING

er et af de markante træk i billedet af den hyggelige fjordby, som beskrives på midtsiderne i serien: Vandringer i den danske provins. På side 26 fortælles om en nyhed fra Vejle Dampmølle, som vil vække glæde hos børnene.

KAKAO

er den dejligste
hverdagsdrik

Kvik børnene op hver eftermiddag
med en svingende kop FDB kakao –
en sund og lækker drik,
som de be'r om mer' af ...

- gå i Brugsen

- så får De dividende - ovenikøbet

påske

LANDET RUNDT

Svinger hammeren. Den 18-årige Kirsten Nielsen er Odenses eneste kvindelige smed og maskinarbejderlærling. Sin uddannelse får hun på Roulunds Forbrikker. Grundet til, at en sød ung pige af i dag vælger dette erhverv er, at hun vil være ingeniør. Hun er meget interesseret i matematik og fysik, og en psykoteknisk prøve har sagt god for hendes anlæg for smedefaget. Endnu må Kirsten dog nøjes med en forhammer halv størrelse.

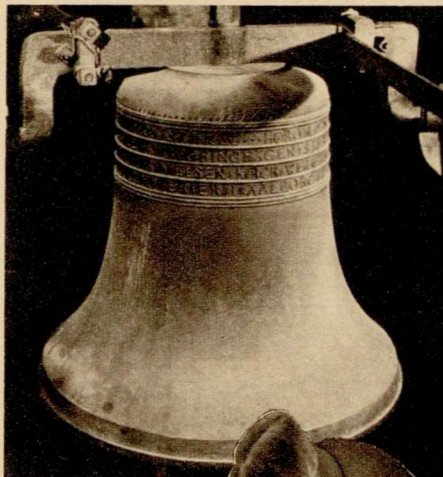
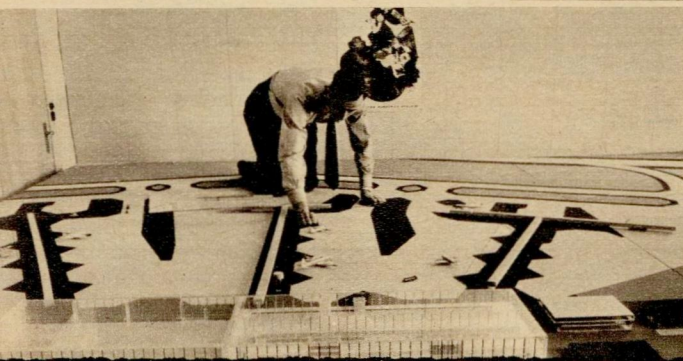
Kapitulation. Formanden for den landskendte Fejos Ungkarleforening, hotelejer Jørgensen har kapitulert; fornylig blev han viet til en sød Maribo-pige, der her underskriver protokollen.

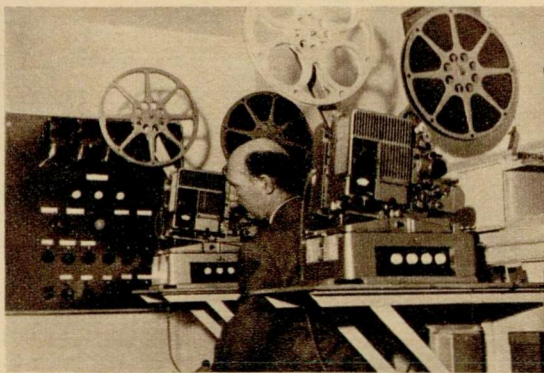
v og glade aftener. Silkeborgs ungdom har fået lov at indrette en bunker på Nørretorv som fritidsklub, og selveste borgmesteren overværede åbningsfesten. Her svinger de unge sig, mens klubbens eget orkester spiller.

er står Deres også. Tætpakkede hylder med partoteksskuffer gøres klar i radioens licenskontor, for nu skal licenskortene ud!

Loft og gulv. I St. Peders kirke i Slagelse er en 400-årig klokke gået i stykker, og i Byrum kirke på Læsø kunne gulvet ikke mere. Herunder fandtes 75 velbevarede barnekister, 2-300 år gamle.

Fly og film. I Godthåb på Grønland har man indviet et nyt forsamlingshus, og herover ses operatørrummet. Til venstre vises en model af den endnu ikke færdigbyggede administrationsbygning i Københavns lufthavn, lavet som fritidsarbejde af en SAS-funktionær. Bemærk de overdækkede gange ud til flyene.

Undgå de fedende kulhydrater

brug

HERMESETAS – søder uden at fede
Foretrækkes Verden over

Bliv slankere fra i dag. Brug HERMESETAS. HERMESETAS er kalorie- og kulhydratfri. Tåler kogning og bagning. Absolut ingen bismag. Praktisk, flad skydeæske med 500 tabl. – til lomme eller taske kr. 1.50 450 gange sødere end sukker! 1 tabl. = 2 stk. sukker.

MED BEGGE BEN PÅ JORDEN

DET er ikke sikkert, at vore fædre eller bedsteforældre var større idealister, end vi er, udtalte Andelsudvalgets næstformand professor Nyboe Andersen i sit foredrag på Andelskongressens åbningsmøde den 27. februar i København. De foreliggende opgaver dengang egnede sig måske særlig godt for et lokalt samarbejde, så det var forholdsvis let at få folk til at indse fordelene ved et sådant samarbejde på andelsbevægelsens grundlag.

Disse bemærkninger fremsatte Nyboe Andersen som optakt til nogle betragtninger om nutidens krav til foreningsarbejdet i andelsbevægelsen, i hvilken han stærkt understregede nødvendigheden af, at den bevægelse i retning af centralisation og stor-driftsformer, som i øjeblikket gør sig gældende i alle andelsorganisationer, bør ledsages af et effektivt oplysningsarbejde. Ikke et oplysningsarbejde på et abstrakt plan, ikke et oplysningsarbejde baseret på ideologiske eller historiske vurderinger, men et oplysningsarbejde, som går ind på livet af alle nutidens praktiske problemer, så ungdommen får forståelsen af, at der også er noget at kæmpe for i dag.

Andelsbevægelsen blev ikke skabt i sin tid, fordi landboerne var overbevist om andelsbevægelsens moralske overlegenhed over den individualistiske konkurrence-mentalitet, men fordi et samarbejde i andelsformen var økonomisk hensigtsmæssig i den situation, der forelå den gang.

SÅDAN vil det også være i dag. Man ønsker at løse visse praktiske økonomiske problemer til gavn for sig selv, men herigennem modtager man ved samarbejdet med andre impulser af noget menneskeligt værdifuldt. Ved at lægge oplysningsarbejdet an, så det direkte tager sigte på hverdagens faglige og økonomiske opgaver, vil man kunne klargøre for medlemmerne, hvilke fordele de opnår ved at løse disse opgaver netop på andelsgrundlag. Et oplysningsarbejde af dette virkelighedsnære tilsnit kunne selv den i forretningsmæssig henseende mest effektivt drevne andelsvirksomhed slet ikke undvære. Nyboe Andersen pegede i denne forbindelse på, at der til behandling på kongressen forelå forslag til vedtægterne om oprettelse af en permanent oplysningsorganisation indenfor Andelsudvalgets rammer. Det er kortsynet forretningspraksis, hvis man ikke vil gøre brug af den støtte for virksomheden, som ligger i et veltilrettelagt oplysningsarbejde. Omvendt er det

misforstået oplysning at beskæftige sig med andelsbevægelsens principper løsrevet fra dagens og morgendagens praktiske opgaver.

Dette var hovedlinierne i Nyboe Andersen's indlæg på kongressen. Men i tilslutning hertil fremsatte han sit syn på en række enkeltheder.

FØRST i oplysningsarbejdet.

Oplysningsarbejdet må i det store og hele gøres i de lokale foreninger, men skal det blive gjort effektivt, må hovedforeningerne sørge for at stille materiale til rådighed, velgørende tryksager, oplysende og underholdende film, anskueligt regnskabsmateriale o. s. v. Man må gøre noget for at skabe interesse for de lokale genneralforsamlinger. Det er meget vigtigt, at de ledende tillidsmænd og funktionærer i hovedforeningerne personligt tager del i dette arbejde, men der må også ansættes folk, som har dette oplysningsarbejde som fag. Der kræves meget i fjernsynets tidsalder for at fange folks interesse. Vi skal ikke forfalde til smarte og nærgående metoder til påvirkning af folks indstilling, men vi må heller ikke risikere at virke håbløst forældede i vort kontaktarbejde.

Professor Nyboe Andersen rejste det spørgsmål, om ikke den del af andelsbevægelsen, som ligger udenfor brugsforeningerne, burde tage den tanke op at udgive et blad, der viser bevægelsen ansigt overfor hele medlemskredsen, således som brugsforeningsbevægelsen gør det med *Samvirke*, og som nu også de store landøkonomiske sammenslutninger gør det.

OPLYSNINGSARBEJDET overfor de brede medlemskredse må imidlertid, fortsatte tæleren, suppleres med en mere indgående orientering overfor tillidsmændene, formænd, bestyrelsesmedlemmer, revisorer og regnskabsførere i de lokale foreninger, men også tillidsmænd i distriktsforeninger og hovedforeninger. Overfor denne gruppe af særligt interesserede har andelsforeningernes øverste ledelser først og fremmest pligt til at give ordentlig information om de aktuelle begivenheder i vedkommende forening. Princippet må være den størst mulige åbenhed om tingene nedefter i bevægelsens rækker, men dermed er ledelsens ansvar overfor tillidsmændene ikke opfyldt. Kunsten i at løse nutidens opgaver består i at tænke på fremtidens, og ledelsens tanker om langtidsperspektivet må, så snart det er muligt, føres ud til tillidsmændene, så ud-

viklingen ikke kommer bag på dem. En af de farer, vi står over for i en folkestyret bevægelse, er, at tillidsmændene bliver en konservativ faktor, der kun modvilligt går med til forandringer. Derfor må man i tide forberede jordbunden for de nødvendige forslag.

PROFESSOR Nyboe Andersen berørte derefter et par organisatoriske problemer:

Er vedtægterne i mange andelsforeninger
(Fortsættes side 20.)

* * * * *

Når vi ska

HVORDAN kan brugsforeningsbevægelsen følge med købstædernes hastige vækst? Nye boligkvarterer skyder op, folk flytter fra bykernen ud i de nye kvarterer, og det er også her, tilflytterne kommer. I byer med kun en stor brugsforening og mange filialer rejser dette blot økonomiske problemer. Eksempler herpå er Århus, Aalborg, Randers og mange andre købstæder.

Men i de købstæder, hvor der side om side træffes flere hver for sig selvstændige brugsforeninger – og det er tilfældet i 18 købstæder – hver med sin „åbne“ butik, kan næringslovens filialforbud hindre, at brugsforeningerne følger med byernes vækst. Hvorledes skal foreningerne alene og hver for sig kunne magte de ofte meget kapitalkrævende udvidelser og moderniseringer, som er nødvendige for at hævde sig under disse års stadig skarpere konkurrence? – for ikke at tale om oprettelsen af supermarkeder, som i hvert fald i tættere befolkede bykvarterer synes at være fremtidens butiksform.

Her må naturligvis en samling til, hvis de store og krævende opgaver skal løses, hvad man i flere byer synes at være fuldt ud klar over.

I Horsens, for eksempel, findes tre enkeltstående brugsforeninger: *Fremad*, *Enigheden* og *Brugsforeningen 1915*. Her har en egentlig sammenslutning flere gange i årenes løb været på tale, men modstanden herimod har været for stærk. Nu har man på initiativ af Det kooperative Fællesråd i Horsens taget skridt til et samarbejde om oprettelse af et datterselskab af de tre brugsforeninger med den hensigt først og fremmest at oprette en almindelig „åben“ butik i et helt nyt boligkompleks. Vel kræver denne plan endnu medlemmernes endelige tilslutning, men så meget taler for den, at det påtænkte samarbejde nok kan betragtes som sikret.

* * * * *

* * * * *

SAMTIDIG med at fejre tres års jubilæum indvarslede De samvirkende danske Andelsselskaber i dagene 27.-28. februar den femtende danske andelskongres – en eksklusiv begivenhed alene af den grund, at det er første gang siden, den sidste andelskongres afholdtes.

Den beretning, som her blev afgivet af Andelsvalgets formand, proprietær Søren Overgaard og en historiske redegørelse i tilslutning til jubilæet, gennemført af udvalgets sekretær, A. Axelsen Drejer, om behandlingen af et forslag til ændring i vedtægterne, motiveret af sekretær Clemens Pedersen, vil vi vende tilbage til i et følgende nummer.

På kongressens åbningsmøde holdt endvidere andelsudvalgets næstformand, professor P. Nyboe Andersen et foredrag om nutidens krav til andelsforeningernes organisationsmæssige arbejde, hvis vedtægter gives i artiklen på denne side.

Kongressens anden mødedag, hvortil kun degerede havde adgang, var forbeholdt emner af mere intern karakter, således som meddelt i den os tidligere gængs dagsorden. Blandt emnerne var direktør Ebbe Groes' foredrag om aktuelle opgaver i brugsforeningsarbejdet, som vi i næste nummer skal gøre rede for.

* * * * *

følge med

På lignende måde arbejdes der for, at brugsforeningerne i Roskilde i fællesskab indretter og over et slagteriudsalg og en kolonialforretning en ny bygning, som Fællesbageriet for tiden er i at opføre. Oprindeligt skulle her have været et stort supermarked, men planen herom har på grund myndighedernes modstand måttet udskydes.

De to eksempler viser, at tre-fire brugsforeninger i en og samme købstad kan samles til løsning af påtrængende fællesopgaver i stedet for at konkurrere med hinanden.

I en tredje købstad, hvor man også finder flere uafhængige brugsforeninger side om side, oplyser man, at uddelerne regelmæssigt kommer sammen for at drøfte fælles anliggender, især i det daglige, praktiske arbejde. Altid en begyndelse, som end spagfærdig, til noget mere håndledigt.

Set fra et skrivebord er den ideelle løsning naturligvis en komplet sammenslutning af brugsforeningerne inden for samme byområde. For Københavns vedkommende skete dette i 1916. Nogle har vel også dengang gjort modstand, fordi enkelte foreninger måtte opgive deres selvstændighed, men andre har kunnet se, hvad fremtiden krævede. Og når man betragter HBs position i dag, tør man jo ikke tænke den tanke til: Hvordan var det gået brugsforeningsbevægelsen i København, såfremt sammenslutningen ikke var kommet.

De lokale årsager til, at sammenslutninger ikke kommer i stand, kan variere fra rent prestigemæssige hensyn til betydelig vægtigere finansielle og strukturelle hindringer, men selv ikke den største undskyldning er god nok til at bortforklare, at det eneste rigtige for den sag, man tjener, er at have enige – på trods af de øjeblikkelige ofre, det måtte kræve af parterne.

* * * * *

DET ONDE UD MED BELSEBUL

DET er ikke længere siden end i november 1958, at Købmandsforeningerne gennem Butikshandelens Fællesråd, hvoraf de er medlem, udtalte sig meget skarpt mod lotteri i forbindelse med varesalg og reklame. „En urimelig og varefordyrende konkurrenceform“, kaldte man det. Og nu vil man selv tage del i, ja, gå i spidsen for denne urimelige og varefordyrende konkurrenceform.

Flertallet af foreningernes medlemmer har ved en slags urafstemning tilsluttet sig tanken. Og også private butikshandlerne udenfor DsK har vist sig interesseret. Snart breder kaffeloteriet sig over det ganske land. Det kan vist siges at være noget i retning af at drive det onde ud med Belsebul.

DET er helt forbløffende store summer, arrangørerne af et sådant kaffelotteri vil få mellem hænder. Dets omfang vil naturligvis afhænge af den individuelle tilslutning blandt købmændene og andre kaffehandler. Selve lotteriindsatsen for det enkelte kaffesalg: 4 øre pr. $\frac{1}{8}$ kg, lyder måske heller ikke imponerende. Men lykkes det blot at få halvdelen af Danmarks kaffeforbrug ind under dette lotteri, vil den samlede indsats blive på omkring 5 millioner kroner i løbet af det år, købmandslotteriet foreløbig skal fungere. Administration, reklame og trykning af de fire øres lodsedler, som den enkelte købmand skal købe af DsK, vil sikkert sluge en fjerdedel af de mange penge. Yderligere en del medgår til lotterifgifter. Men endda bliver der et millionbeløb tilovers, dels til præmier, dels til DsK selv.

Alle disse mange rare penge bliver jo imidlertid ikke uden videre tryllet frem af den blå luft. Når ekstra omkostninger af størrelsesordenen 5 millioner kroner årlig lægges oven på kaffesalget, ja så kommer forbrugerne til at betale disse fem millioner

* * * * *

ANDELSKONGRESSEN var en så stor begivenhed, at den fik en fyldig omtale i radioens aktuelle kvarter, aftenen før kongressen åbnede. Og på selve kongresdagen blev redaktør Axelsen Drejers historiske oversigt over andelssamarbejdets udvikling gennem de tre år udsendt om eftermiddagen. Blot forstår man ikke, at radioen ikke kunne finde et bedre tidspunkt end klokken 16 eftermiddag at udsende foredraget på.

AKTSTYKKER fra fællesforeningens arkiv er overflyttet til Erhvervsarkivet i Århus. Herimellem er regnskabsbøger fra forløbet for FDB: Fællesforeningen af Jyske Brugsforeninger, foruden en del regnskabs-

kroner mere, plus summen af de mange en- og toører, hvorved priserne rundes op.

Jo, dette reklamelotteri er, som købmændene selv har erklæret, „en urimelig og varefordyrende konkurrenceform“. DsK har da også fået både læst og påskrevet af en anden af Butikshandelens Fællesråds store medlemsorganisationer, *De danske Handelsforeningers Fællesorganisation*, der i „Danmarks Handels Tidende“ om DsK's kaffelotteri skriver, at man hermed er „kommet så langt ud i karrikaturen med dette lotteripjank, at det må være påkrævet at få sat en kraftig bremse på denne uskik.“ For ellers vil andre uden tvivl „føle sig tvunget til at tage ideen op, ligesom det må forventes, at lotteri-uskikken hurtigt vil brede sig til alle andre brancher.“

DER er naturligvis masser af fornuftige husmødre, som snart vil gennemskue dette varefordyrende „lotteripjank“ (for at bruge handelsforeningernes eget udtryk) og vende det ryggen, idet jo de forretningsformer – først og fremmest brugsforeningerne – som konkurrerer på pris og kvalitet, får en særligt stærkere stilling. Det behøver ikke være lotterispil at købe god og billig kaffe. Men vi ved jo på den anden side godt, at mange andre forbrugere ikke tager det så nøje med en ekstra femøre eller tiøre på $\frac{1}{8}$ kg kaffe, og at fristelsen til at spille er meget stor i nutidens samfund – særlig når det „ser gratis ud“, uanset de urimeligt store omkostninger og de lige så urimeligt små gevinstchancer.

Disse mange forbrugere har ingen beskyttelse mod at blive udnyttet i reklamelotteriet. Et særligt ministerielt udvalg overvejer ganske vist for tiden, hvad man kan stille op herimod – og noget må man stille op, det er klart. Men dette udvalg, og dernæst handelsministeriet og folketinget arbejder vist tilsammen ikke så hurtigt, at forbrugerne kan nå at blive forskånet for købmandsforeningernes kæmpelotteri.

* * * * *

protokoller fra FDBs første tid. Til støtte for økonomisk forskning samler og behandler Erhvervsarkivet materialer af denne art fra virksomheder og institutioner.

HVORDAN får man mest muligt ud af de mange penge, der skal bruges, når man stifter bo? Dette emne blev behandlet på utraditionel måde på tre mødeaftener, som oplysningsudvalget i FDBs 8. kreds har afholdt i Vammen, Sjørlev og Frederiks.

Et andet interessant arrangement var et tredages kursus på St. Restrup husmandsskole med deltagelse fra brugsforeninger på Aalborgeregnet, og hvor alle aktuelle brugsforeningsproblemer behandledes.

Huset, der altid gynger

Udsigt over „Skibe i havnen“ med husbåden „Viking“ i forgrunden. Herunder pusler fru Kullberg i køkkenet, mens Gudrun kigger ud ad vinduet. Nederst funderer fatter Kullberg over tilværelsen.

HVER BY har sine krinkelkroge, som kun byens egne folk kender, og hvis uofficielle navne efterhånden er gået ind i daglig tale.

Mange af disse navne er meget kuriøse, men blandt alle mærkelige har Sønderborg et, som for fremmede lyder helt desorienterende. Navnet er „Skibe i havnen“ – og det er en gade, som ikke er en gade, med huse, som ikke er huse. Men mennesker bor der, og de bor der hele året!

På „fastlandssiden“ af Alssund ligger Sønderborgs godsbanegård, og i vandkanten nedenfor ligger en række husbåde. Det er „Skibe i havnen“. Gadens første beboer var skovarbejder Viking Kullberg fra Kristiansstad i Skåne. Midt i 20'erne udvandrede han til Danmark, fordi ledigheden i Sverige var så stor, at det var næsten håbløst at få arbejde.

Selvom der også var stor arbejdsløshed i Danmark dengang, lykkedes det Kullberg at få et job som murerarbejdsmand i Sønderborg – og her fandt han sin kone.

Dermed var to store problemer løst for ham, men et tredje trængte alvorligt på: at finde et sted at bo. Der var nemlig alvorlig boligmangel i Sønderjylland dengang. Men den klarede familien Kullberg sig uden-

om på den enkle måde, at man købte en fiskekutter, indrettede den til beboelse og ankrede op nedenfor godsbanegården. Andre har gennem årene fulgt Kullberg'ernes eksempel, men gennemgående kun for kortere perioder og uden udfoldelse af stort familieliv, så det er ikke ubegrundet, om familien Kullberg føler, at „Skibe i havnen“ – det er dem!

Familiens første husbåd vuggede på Alssund indtil for 7–8 år siden. Så var den tjenlig til at blive skiftet ud med den, som familien nu bor i. Og den hedder ligesom sin forgænger og sin ejer „Viking“.

Hvordan er det nu at leve omtrent hele sit liv på gyngende grund?

– Det har naturligvis sine ulemper, siger Kullberg på et syngende mål, der tydeligt nok har sin oprindelse hinsides Øresund, men vi er alligevel glade for at bo her. Og godt tilfredse. Min mester har tit sagt til mig: Kullberg, hvorfor bygger du ikke et hus selv og bor på landjorden som vi andre?

Nej tak, siger jeg så, og bruge fritiden til at feje gade og luge ukrudt! Nå, det er selvfølgelig kun sjov, og det kan jo godt

være, at vi alligevel – når vi bliver ældre – finder en lejlighed oppe i byen.

Blandt ulemperne ved at bo i „Skibe i havnen“ er den for familien alvorligste, at postvæsenet ikke vil kendes ved „gaden“. Familiens post må adresseres til enten havnekontoret eller en af de handlende, hvor den så hentes. Alle forsøg på at overtale posten til at lægge ruten omkring „Viking“ er prelet af, idet posten med uimodsigelig logik gør gældende, at han er *landpost* og ikke *vandpost*. Dog finder med absolut sikkerhed såvel selvangivelse som skattebillet frem!

For skat slipper man nemlig ikke for at betale, selvom man bor i husbåd. Det tror mange, og Kullberg har tit måttet høre, at han kan da sagtens, for „han betaler jo ikke skat“! Var det bare sådan, sukker Kull-

berg, men glæder sig samtidig over, at der i hvert fald ikke er noget, der hedder „vandstigningsskyld“. Hvilket jo er overmåde heldigt, da „vandstigning“ jo er noget, der regelmæssigt indtræffer. Undertiden bliver vandstanden endog så høj, at vandet trænger op i byens gader, og så kan Kullberg'erne rigtigt triumfere, for „Viking“ flyder naturligvis ovenpå og er fuldstændig ligeglad med, om vandstanden er høj eller lav, blot den ikke er så lav, at båden grundstøder.

Paradoksalt nok er en af de største besværligheder for familien at skaffe vand. Vel er der nok af det rundt om skibet, men særlig velegnet til madlavning og rengøring er det ikke. Hver spandfuld må derfor hentes oppe på landjorden.

Bliver man aldrig søsyge ombord på „Viking“? Nej. Selv under de hårdeste efterårsstorme gynger båden ikke mere, end potteplanterne bliver stående på deres pladser i vindueskarmene. Dog kan det sådan en stormnat blive nødvendigt at tage en ekstra runde for at inspicere fortøjningerne, men i de forløbne 20 år har man været forskånet for enhver dramatik i form af sprængte fortøjninger, grundstødninger eller anden form for skibbrud. Mens Gudrun, der nu er 14 år, var lille, kunne det ske, at hun drattede i vandet, men sligt hændelser som bekendt også for børn med fast tilholdssted på landjorden.

Hvis man spørger Kullberg om fordelene ved at bo i husbåd, bliver han egentlig svarskyldig. Spørgsmålet er sådan set også overflødigt, for det er jo ikke efter en omhyggelig vejning for og imod, man har valgt husbåden. Ydre omstændigheder traf i sin tid valget for familien – og nu kan den ganske enkelt lide at bo her.

Man kan se det, når man kommer ombord i „Viking“. Alt er pillent og velholdt, og man viser det gerne frem, for familien kan godt lide at se andre mennesker og åbner året igennem dørene for mange nysgerrige. Og „Viking“ kan jo nok lokke, som den ligger der med en fuldkommen naturstridig muret skorsten ragende op.

Er man indendørs, er det mest forbavsende, at lejligheden egentlig ligner en ganske almindelig bolig på landjorden; kun udsigten gennem vinduerne mod sundet og Sønderborg røber, at man er ombord i en båd.

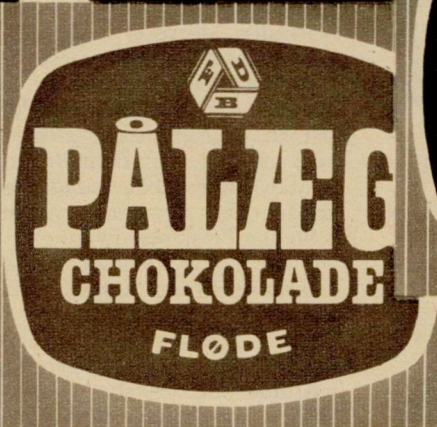
– Ja, siger Kullberg og peger ud ad vinduet, derovre plejer kongens skib at ligge, så vi er jo sådan set en slags naboer!

I køkkenet pusler fru Kullberg med flaskegas, der her som så mange andre steder har revolutioneret madlavningen. Og takket være den har man nu også fin belysning ombord. Kullberg var nu lidt skeptisk overfor det nye. Han var fra sin barndom vant til petroleum og syntes, det rakte til både hvad angår belysning og madlavning, men nu bøjer han sig i ærbødighed for teknikkens fremskridt.

Sker det nu ikke, at familien ind imellem kan blive træt af den flydende lejlighed? At man vil have forandring?

– Jo, jo, svarer Kullberg, det sker; for eksempel når solen skinner en rigtig varm sommersøndag. Så må vi opleve noget nyt. Så ta'r vi jollen og ror en tur!

- både lækkert og billigt

pålægsschokolade på maden gør frokostpakken ekstra spændende, – det er lækkert og billigt pålæg, som børnene kan lide.

50 g, fløde eller bitter - 78 øre

- gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

Ski- og kunsthandleren vil ikke fotograferes.

To romere har fundet nogle værdifulde blade.

En kunst- og smykkeafdeling, der ikke har stor søgning.

Et besøg på verdens mest fantastiske loppemarked: gaviyveas og de slagfærdige sælgeres marked i Rom, hvor allehånds dagligvarer sælges, men hvor man også kan gøre gode fund.

Denne tøjhandlende har varerne liggende lige på jorden.

ALLE STORBYER har deres loppe- eller tyve-markeder. Nogle er maleriske turistattraktioner, andre er charmeløse som det parisiske, men Roms fantastiske loppemarked, det maleriske marked ved Porta Portense slår alt. Her er masser af garanteret tyvegods og masser af charmerende fupmagere.

Man finder dette paradys, efter at man er gået tværs gennem de smalle gyder i det folkelige Trastevere-kvarter og når frem til en ikke særlig velholdt, næsten to tusind år gammel byport: Porta Portense. Her fås absolut alt, hvad der behøves til et hjem, til og med gulvbrædder, tagpap, wc, kloakerør, foruden pyntesager som linoleum, rædselsfulde olietryk, standerlamper, abekatte af gips. Vil De have en dør, et dørhåndtag, et dørhængsel? En radiator eller en kakkelovn? Levende kanarifugle?

I markedets blandede afdelinger fås rustne hammere, akvareller af samtlige italienske konger, daseåbnere, sølvvaser og meissener-porcelæn. Alt fra det billigste ragelse til de skønneste kobberlamper og gamle raderinger. Brugte tandset og „så godt som nye og ubrugte“ biler, motorcykler, scootere, knallerter og gemene cykler.

Markedet kaldes sommetider tyvemarkedet og med nogen ret. Det er et gammelt ord i Rom, at hvis man får stjålet noget, så tager man den følgende søndag ud til Porta Portense og køber sine sager tilbage. Ingen ser ned på handelsfolket, fordi der hist og her skulle være varer uden tydelig leveran-

*ferme
biffige b*

døradresse. Man overholder den gentleman-regel, at man ikke spørger den handlende, hvor hans engros lager ligger. Desuden er der jo også adskillige boder, hvis indehavere har virket på torvet i årevis og nyder et godt og nobelt ry.

Det vrirler med politibetjente. Deres opgave er ikke at finde ud af, hvorfra sælgerne har deres varer. Efter en af loppe-torvets uskrevne love tager politiet ikke den slags problemer op til behandling. Derimod skal det overvåge, at handelen slutter klokken tolv præcis – der er kun åbent fra seks morgen til tolv middag hver søndag. Lukningstiden overholdes på den måde, at der, hvor politiet er klokken tolv, lukkes med det samme, andre steder lukker man, når politiet kommer.

Kan en torvekunde ligefrem bevise over for politiet, at en udstillet genstand har til-

hørt ham, så skal der skrives en lang rapport, der skal forhøres vidner, og det tager tid. Derfor foretrækker mange bare at købe deres sager tilbage – naturligvis så billigt som muligt.

Formodentligt er torvets „gader“ aldrig opmålt. Men jeg vil regne med, at de tilsammen er seks-otte kilometer lange. Alene at arbejde sig op og ned gennem hovedgaden tager et par timer. Mindre end tre-fire tusind kunder er der aldrig på torvet på een gang. I godt vejr kan der være det dobbelte eller tredobbelte. Markedet er åbent, både når den kvælende romerske hede når op til fyrre grader, og når om vinteren gaderne bliver et søle af opblødt ler og snesjap. Her og der på loppetorvet findes små beværtninger, hvor der alt efter årstiden leveres kaffe, rødvin og kraftigere vædsker. Disse fornøjelige beværtninger er også en slags tipscentraler, hvor gode råd og „sikre fiduser“ udveksles.

Når man er klatret over den første lerbakke og for første gang ser ud over de tusinder boder, synes det hele et stort virvar. Men i virkeligheden er markedet ganske godt organiseret, og hver varegruppe har sine egne „gader“. Sengene finder man for eksempel på tre lerede skrænter. Og som i et stormagasin er der skilte, som oplyser om retningen til radioafdelingen, til sengetøj og linned o.s.v.

Herre- og dametøjsafdelingerne er ikke kedelige at besøge. Her er ingen chrom, heller ingen vinduer, knapt nok borde. Mange handlende har varerne liggende på jorden, beskyttet mod støvet af et par avis-sider. Andre steder finder man slidte felt-senge som borde. Kun de „bedste huse“ har diske.

Handelen går strygende. De støjglade italienere har rig lejlighed til at udfolde deres oratoriske dramatik. Madonna og adskillige helgener inddrages for at bedyre varernes kvalitet. – Ved den hellige madonna, en så prægtig stegepande har jeg aldrig før solgt så billigt. Egentlig burde jeg skamme mig over at nævne den latterlige spotpris, bare femten hundrede lire (ca. 15 kr.).

Kunden er ikke tabt bag af en lastvogn. Motorcyklerne støjer så forfærdeligt, så jeg hørte vist prisen forkert. De kan da ikke have sagt femten hundrede . . .

– Jo, råber sælgeren, en komisk lav pris, bare femten hundrede.

– Grove ågerkarl, hånler kunden og påviser en bule i pandens bund. Ingen vil give hundredhalvtreds lire for den. Og med den salut kalder sælgeren Sankt Peter til assistance, men kunden knalder panden i jorden, så den får yderligere en bule. Og når kunden går, ledsages han af sælgerens kommentar: – Elendige fedtmule.

Ja, sådan er tonen. Kun turister betaler straks det beløb, der står på prissedlen. Alle andre begynder med at tilbyde det halve, og det kan man i de fleste tilfælde få varerne for – selv uden at kalde på Sankt Peter.

De køvende ved, at sælgerne gerne tager deres chance. Er der seks lagener til salg, så vises kun de to yderste i pakningen. Den kloge husmoder beder om at se alle seks, men det er sælgeren ikke opsat på. Hvor-efter husmoderen river alle seks lagener ud af pakningen og se: to af dem er meget mindre, de andre to er lappede. Nabo-bodens indehaver er mere ærlig, han har et lager fra en brændt butik og råber: herlige lagener, hullerne er gratis.

Markedet ved Porta Portense i Rom er de billige hverdagsvarers marked, men her er også et vældigt udvalg i allehånde kunstvarer. For kendere og for folk med næse er her rige jagtmarker. På tusinder af lofter over hele Italien findes endnu malerier fra de gyldne perioder. Ejerne ved blot ikke, hvad der står gemt mellem rustne spande og gamle kufferter. Hvad de tror er et billigt massefabrikeret kunsttryk, kan så ud-mærket godt være malet i Firenze om end ikke af Leonardo da Vinci personligt, men så hænder det dog ofte, at værker af de

store mestres lærlinge kommer frem ved et dødsfald eller når et hus rives ned, og værket ender på loppemarkedet op ad et råddent plankeværk. Gavtyvene ved Porta Portense har ikke stor kunstforstand, og derfor kan der gøres fund, navnlig i morgen-timerne før kunsthandlerne er kommet.

Mønter, smykker og krystalsager kan man også gøre indbringende opdagelser af. Ved hveranden husudgravning i det indre Rom findes gamle romerske mønter, og de bliver ikke alle afleveret til myndighederne, men ender på markedet. Man skal bare passe godt på, for i Rom findes der værksteder, som har specialiseret sig i „gamle“ mønter og smykker, „græske og italienske“ vaser fra antikkens tid.

Det gælder om at have øjnene godt med sig. Eventuelle skattesøgere skal ikke tage det mindste hensyn til de ordflomme, som sælgerne lader flyde ud over varerne. – Se dette pragtfulde tæppe fra Isphahan, hvilken herlig og ædel kvalitet, skriger en „persisk“ tæppehandler. Nu ved de fleste, at det er de tynde og hårde persertæpper, som er de fine og praktisk talt uopsidelige. Nu-vel, ingen af de mange tæpper hos denne mundrappe „perser“ har det mindste med shahernes land at gøre, de kommer fra Torino. Mit tæppekendskab har jeg efter et halvt års ophold i Persien og mange besøg på store tæppeværverier. Mine ord om min opdagelse om tæppernes oprindelse standser ikke hans ordflom, for, som han siger til mig: hvis hans forklaring ikke er rigtig, så er den i alle tilfælde godt fundet på.

Selv om man ikke køber noget på dette gavtyvenes supermarked, så er her underholdning for alle pengene. Er man taget på ekspedition for at gøre et fund eller en god handel, skal man kun stole på sin egen afgørelse. Her holdes nemlig markedsmønter til slet spil. Man skal undersøge grundigt, før man køber og sikre sig, at sælgeren ikke benytter et øjeblik, hvor man er uopmærksom til at bytte varen. Jo mere gestikulerende og overbevisende disse glade handelsfolk er, og jo flere madonnaer og helgener de påkalder sig som vidner til deres varers kvaliteter, des mere grund er der til ikke at vise nogen tiltro . . . de er fornøjelige og farverige forretningsfolk, men oftere ferme, fiffige fupmagere.

fupmagere

TEKST OG FOTOS:
SVEND AGE NIELSEN

En undertøjshandlende med mange ivrige købere.

Kik henover cykleafdelingen på det romerske loppemarked.

FAR, MOR og BØRN

under rydningen af de ufrugtbare områder, dels i den døde tid, som kendes i alt landbrug. Og forresten: Hvorfor skulle industri klumpes sammen i storbyerne i stedet for at blive spredt ud over landet?

Så at sige hver kibbutz har nu sin industri-specialitet, flere kolonier arbejder ofte sammen om større foretagender, f. eks. udstyr til kunstige vandingsanlæg. Navnlig koncentrerer kibbutz-industrierne sig om produkter, nær forbundet med koloniens egen virksomhed (f. eks. frugt- og grøntkonserves) eller med deres udstyr (f. eks. bygningsmaterialer og malervarer, plastic og krydsfiner). I en kibbutz i det nordlige Israel så jeg en skotøjsfabrik med en årlig produktion af 80.000 par, hvoraf halvdelen leveres til den israel-

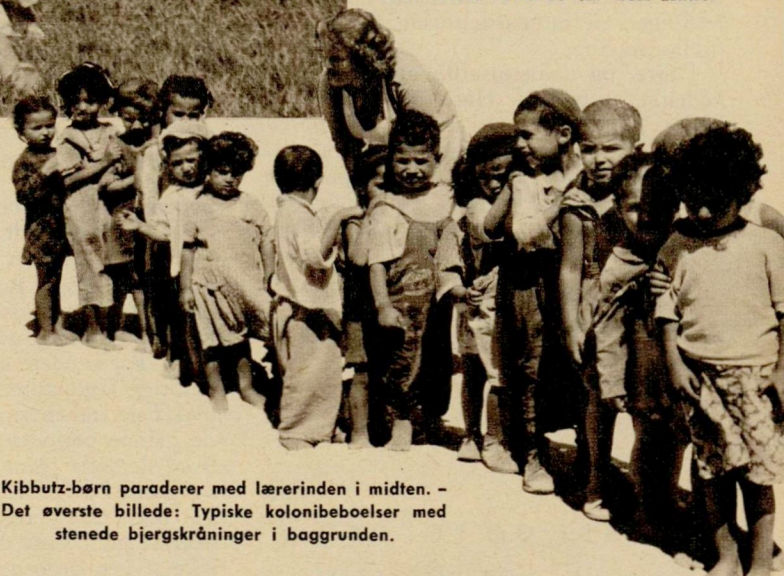
HVIS MAN kommer til en kibbutz sent på eftermiddagen, når arbejdet er forbi, og børnene første gang i dagens løb samles med forældrene, er ligheden med en feriekoloni påfaldende. Som regel er husene af samme kaliber som sommerhuse, ens byggede af spinkle materialer og anbragt i rad og række med grønne beplantninger imellem. Man forestiller sig ikke nogen fast beboelse, men snarere et sted, hvor man tilbringer 14 dage i landlige omgivelser. Indtrykket er et andet, når man ved nærmere eftersyn støder på store ladebygninger og staldlænger, vandtårne og siloer som på et større gods, og helt fremmed virker det at se spisesal og damp-

vaskeri, skoler og børnehjem, side om side med elektricitetsværk og værksteder, de fleste steder også et industrianlæg.

Kolonisternes påklædning er broget og tvangfri. Shorts og en kulørt skjorte eller bluse er standard-dress for de yngre af begge køn, og tilsvarende uformelt er de ældre klædt, nærmest som i en camping-lejr, så feriefornemmelsen gør sig også gældende på dette punkt.

Men fornemmelsen er et bedrag. Tværtimod arbejdes der hårdt og energisk af alle, uanset køn og alder, og ferie kendes kun undtagelsesvis. Rundt regnet halvdelen deltager direkte i erhvervsvirksomheden (landbrug, småindustri eller transport), den anden halvdel er beskæftiget i koloniens øvrige funktioner: i forvaltningen, varefordelingen, køkken og vaskeri, socialtjenesten eller undervisningen – hovedsagelig mænd i den første halvdel, kvinder i den anden. Kvinder på hårdt markarbejde er dog intet særsyn – og omvendt er der adskillige mænd beskæftiget i forvaltningen som bagere, reparatører, installatører eller lignende.

Til den arabiske befolknings store forbløffelse er det ved moderne metoder, i samarbejde med landbrugsvidenskabelige forsøgsstationer, lykkedes at

Kibbutz-børn paraderer med lærerinden i midten. – Det øverste billede: Typiske kolonibeboelser med stenede bjergskrånninger i baggrunden.

fremtrylle produkter f. eks. bananer, som man ikke drømte, kunne gro i Israels jord, race-rene sygdomsfri besætninger og fjerkræhold er etableret, og stor-drift-formen har medført, at man har kunnet gøre sig teknikken underdanig, så kombinere og traktorer kan udnyttes rentabelt på de store arealer. Stor-driften giver samtidig den fordel, at koloniens medlemmer kan afgrænses i bestemte specialist-kategorier.

Industri var i begyndelsen noget, man ikke ville vide af. Men det viste sig snart, at det meget tilfældige håndværks-fuskeri i kolonierne trængte til at reformeres. Desuden havde kolonierne brug for ekstraindtægter, dels i de lange perioder

ske fællesforening. Et lån på 800.000 kr. til bygning af en lucernemels-fabrik var under optagelse.

Ikke så underligt, at kibbutz-erne altid mangler arbejdskraft, og gang på gang må tilsidesætte princippet om ikke at beskæftige lønne arbejdere.

Arbejdsmæssigt former livet sig helt anderledes i den anden kolonitype: Den kooperative farm (moshav'en), fordi hver enkelt medlem her selvstændigt råder over sit eget areal på en halv snes tønder land og er stærkest interesseret i afgrøder, som støtter hans egen lille veddrifts kredsløb bedst. Som i vore egne husmandsbedrifter spiller husdyr- og fjerkræhold en stor rolle, og i driften lægges stærkt

Israel er ikke alene interessant for sin egen skyld, men fordi det i sig rummer en række af livets vigtigste problemer - også dine og mine problemer - sat på spidsen. I denne tredje artikel om Israel sammenlignes dagliglivet i to dominerende kolonityper punkt for punkt, og der opstilles et horoskop for fremtiden.

hver sin vej

an på foder. Det hænder dog også, at medlemmerne slår sig sammen om kornproduktion i større stil ved hjælp af maskiner fra maskinstationer. For sin egen skyld kæler „moshavitten“ mere for sin jord og sine dyr, end der er tid til på kibbutzen med dens hastige tempo.

Når man står op om morgenen i en kibbutz, foregår det ikke som hos os i et virvar af morgenmåltid, påklædning, rengøring m. m. Børn er der ingen af, for de overnatter på børnehjemmet. De to ægtefæller møder på arbejde til forskellige tidspunkter og spiser ikke morgenmad i hjemmet, men i koloniens spisesal. Den ene venter ikke på den anden. Efter styrtebad og påklædning skal sengene blot redes, og da lejligheden bare består af et enkelt spartansk rum, er husarbejdet overstået med lynets hast.

Ægtefællerne mødes først igen til frokost i spisesalen – ved lange borde som på vore højskoler, eller ved småborde sammen med et par andre ægtepar. Selvfølgelig er der selvbetjening.

Dagens lyspunkt indtræffer kl. 4½–5, når arbejdet er forbi, og mand og kone mødes med børnene – et møde med mange små overraskelser. En af døtrene kommer måske i et kostume fra skolens danseundervisning eller fra en blomsterfest, en anden møder i sin spejderdragt fra en kammeratlig udflugt – altsammen nyt og spændende, fordi

forældrene ikke selv har været med i forberedelserne. Måske gnaver det lidt i hjertet, men det må de se at skjule så godt, de kan, for fra nu af til aftenmåltidet er den eneste tid afsat til hele familiens samvær, og den må der ingen skygge falde henover.

Kl. 7 splittes familierne igen op, for børnene spiser for sig, og forældrene mødes med deres fæller i spisesalen. Hvis der er en festlig sammenkomst bagefter, er der en chance for at ses igen, ellers kan det vare til næste dags eftermiddag.

Trods disse lange adskillelser påstås kibbutzbørn at være nær knyttet til deres forældre. Moderen er befriet for madlavning, rengøring, reparation og vask og har ikke andet at tænke på i fritiden, end hvad hun og manden kan være for børnene.

Den tilsvarende familielivsudfoldelse i moshav'erne behøver jeg ikke at spilde mange ord på, for den er fuldstændig normal. Husmoderen sørger selv for husholdningen, og børnene kommer og går, ind og ud, de giver dog nok i større omfang end hos os en hånd med i bedriftens pasning.

Kibbutz-moderen må hurtigt vænne sig til at undvære sit barn. Derfor findes der adskillige kibbutzer, som allerede overtager barnet ved fødslen. Det anbringes på et spædbarnshjem under barneplejerskers varetægt. Moderen arbejder ikke i 1–1½ måned efter sin ned-

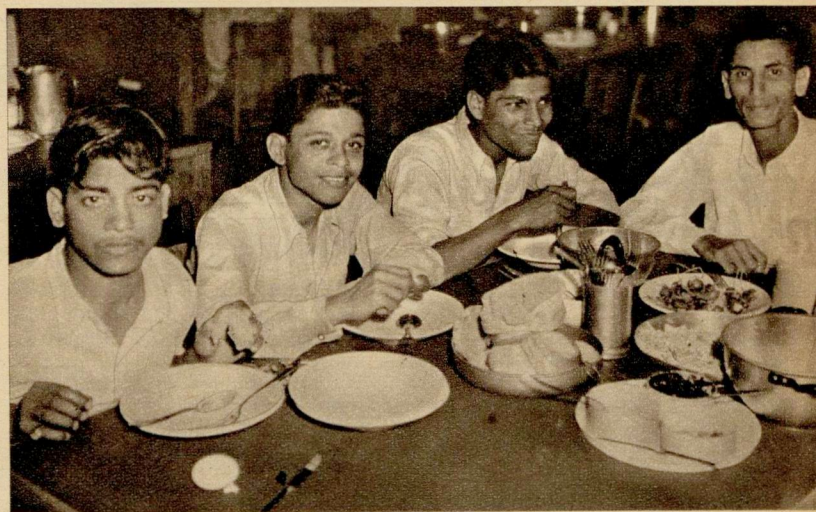
komst, hun har adgang til hyppige besøg, men barnet hører hjemme på plejehjemmet. Andre steder indretter man sig med vuggestuer, så moderen kan beholde barnet hos sig i det spæde stadium. Men ret tidligt overlades dets opvækst til børnehaver, og senere er der børnehjem for hvert alderstrin, hvor børnene vokser op sammen med jævnaldrende. Børnene er altså ikke kun adskilt fra forældrene, men også fra hinanden – bortset fra det fælles samvær om eftermiddagen og om lørdagen (den jødiske sabbath), vel at mærke, hvis der ikke er ekstraarbejde for forældrene at udrette, eller børnene er på udflugt.

Hebraisk er undervisningssproget i skolen – aldrig forældrenes sprog. Børnene bliver gjort til små personligheder fra deres tidligste barndom. Her er en rig arbejdsmark for børnepsykologer til realisation af deres teorier. Helst går man uden om al slags tvang. Derfor er kibbutz-børn anderledes end

omfang lov at arbejde med i kibbutzens gøremål, begyndende med lidt kyllingefodring – men aldrig mere end et par timer, for det må ikke gå ud over deres skolegang – dog lidt motion er ingen skade til. Kibbutz-skolerne undgår så vidt muligt „hjemmearbejde“, og oversidning fra det ene klassetrin til det andet er afskaffet de fleste steder – slutresultatet bliver sjældent bedre ved at lade børnene „gå om“.

Helt op i ten-årene er der meget lidt adskillelse mellem kønnene, og på spejderture sover drenge og piger i samme telt og føler sig mere kammeratligt end seksuelt tiltrukket af hinanden. Allerede som 18-årige skal både piger og drenge af tjene deres 2-årige værnepligt i hæren, hvilket for pigernes vedkommende skal opfattes så bogstavelig, at de som enhver anden rekrut må kravle gennem „ild og vand“. Men allerede fra skoleårene er de godt forberedt på at måle sig med drengene.

Lige meget hvad disse kib-

Fire kolonister ved det spartanske måltid.

Gartneriarbejdet udføres ofte af unge kvinder.

andre, individualister fra barnsben.

Allerede i børnehavestadiet installeres den lille med tre eller flere jævnaldrende i samme stue. Der er ingen mor til at vaske dem eller klæde dem på, og de lærer forbløffende hurtigt at gøre det selv. Når de er lidt større, udmærker de sig ved at kræve klar besked om alt mellem himmel og jord, og skælder man dem ud, vil de vide nøjagtig hvorfor. Mange europæere vil nok synes, tonen er lidt for fri, og mon ikke forældrene sommetider selv synes det? I hvert fald vil de fleste af os ikke kunne lide at blive kaldt ved fornavn af vore børn.

Større børn får i begrænset

bütz-børn giver sig i lag med, om det gælder arbejde eller fornøjelse, optræder de med stor selvsikkerhed og beslutsomhed.

Det er sjældent, kibbutz-mødre beklager sig over opdragelsens generelle principper, skønt der tit er uenighed om enkeltheder. De fremhæver ivrigt, at man undgår at skulle holde trit med naboens børn: Alle får deres klæder samme sted, så der er ingen jalousi, lomme penge kan ingen flutte sig med i den „pengeløse“ koloni, og skillingerne ville forresten være til ingen nytte, fordi der ikke findes butikker, hvor der kan „søldes“, snobberi er også udelukket, alle børn går til de

Nyetableret koloni på jomfruelig jord i øde egn af Israel. Oprydningsarbejdet er endnu ikke tilendebragt. Således skyder kolonier op med lynets hast.

samme skoler, og endelig er der heller ikke megen forskel på den omhu og kærlighed, børnene modtager fra deres forældre, der alle har lige megen tid at ofre. Forresten går børnenes behov forud for forældrenes. De får ofte stegte kyllinger til middag, når forældrene må nøjes med pølser og bønner.

Opdragelsesbetingelserne påstås således at være bedre end under normale forhold, børnesundheden ligesådan, fordi alle er under konstant lægekontrol. Hertil kommer så de for kibbutzens økonomi afgørende fordele: at man sparer boligrum, og navnlig at moderen frigøres til arbejde for kolonien.

I moshav-kolonierne hører børnene til i hjemmet, alle som en. Vuggestuer og børnehaver findes, men til frivillig afbenyttelse, og børnene må naturligvis passe deres skole som alle andre steder. Hjem og bedrift kan skiftevis nyde godt af hele familiens omhu, men det er jo ikke så mærkeligt efter vore begreber.

Urimelig byrde på kvinderne

I adskillige kolonier nemlig de såkaldte moshav shitofi, søger man at opnå stordriftens fordele ved tvungen arbejdsfællesskab, hvorimod familielivet er frit. Det lyder forfættende, men lægger et urimeligt pres på kvinderne, fordi de skal være med både i arbejdet og i hjemmene. Den rene moshav vil sikkert i det lange løb give kvinderne og familielivet de bedste kår, fordi arbejdsbesparende husholdningsmaskiner og fødevarer (konserves, frysevarer), kombineret med fællesvask og børnehaver, kan aflaste kvinderne så meget, at deres arbejdskraft ikke behøver at mangle i bedriften.

På et punkt er moshav'en sikker på at falde i de fleste danskeres smag: Dens medlemmer er selv herre over deres forbrug. Hvilken husmoder ville undvære frit at kunne vælge mellem varerne i brugsen. Alle moshav'er har selvbetjenings-brugser, hvor man for-

syner sig og betaler – kontant eller ved afregning – ligesom herhjemme.

I kibbutzerne ejer man ikke en femøre at købe for, og der er ingen steder at købe noget, hele forplejningen fås i spisesalen, underholdning sørges der for ved fælles foranstaltning, beklædning og nydelsesmidler, plus legetøj til børnene får man udleveret fra centrale magasiner. Parolen lyder, at man skal nyde efter behov, men rent bogstaveligt opfattet ville det ruinere kibbutzen i løbet af nul komma fem. Selv som *minimums*behov betragtet, myldrer det med problemer.

Hvordan kan der gøres ret og skel?

Hvor tit trænger man til nyt tøj? Nogle slider mere end andre, måske af gode grunde, men oftest af skødesløshed. Skal nu den ligegyldige gå rundt i laser, til hans tur kommer igen? Eller skal hans behov anerkendes som større end den pæsselige kammerats?

Tøj og andre personlige effekter kan brænde eller blive ødelagt på anden måde, sko blive kassable ved et uheld etc. Er besidderen selv skyldig (måske med overlæg for at få noget nyt) eller er han sagesløs? Et meget svært problem at afgøre i en koloni med flere tusinde mennesker. Hvis et medlem har et vældigt forbrug af sæbe, kan det skyldes to ting: At man bruger det godt og grundigt eller sløser det bort – men ligegyldigt hvordan er det jo ikke.

Hvordan klager man kvindernes påklædning? Hvis man giver dem alle det samme, vil det være en utålelig uniformering. Tilstræber man variation, hvem skal så vælge først? Opstår der ikke misundelse hos mindre heldige?

Føler alle sig lige godt tilpas i de små hjem mellem standardiserede møbler og prydenstande? Skal man være bager eller køkkenmedhjælper for at kunne hygge sig hjemme med gode venner med kage til kaffen? Hvordan kan der gøres

ret og skel mellem dem, der holder sig tilbage, og dem, der trænger sig på?

Der kan opstilles utallige af den slags små problemer, læserne kan selv prøve at tænke sig ind i situationen. En aften mellem en stor gruppe dansktalende kolonister i kibbutzen Neoth Mordechai i det nordlige Israel fyrede jeg en hel række af disse intrikate spørgsmål af, og man indrømmede, at der kunne opstå gnidninger på disse punkter, men de lod sig som regel udjævne gennem de medlemsudvalg, som var valgt til dette job, eller ved praktiske ordninger, som f. eks. fastsættelse af et fast årligt beklædningsbudget for hvert medlem, indenfor hvis rammer man kunne variere sit forbrug (dermed forsvinder dog også illusionen om at nyde efter behov). Der udleveres også chokolade, cigaretter, the, kaffe og lignende nydelsesmidler til hjemmeforbrug, og hvis man ikke ryger, kan man få så meget mere af andre ting. Det mest overraskende var dog at erfare, hvor lidt man ænser de personlige rivninger om mit og dit, som normalt spiller en stor rolle mennesker imellem.

Boligen er vel nok det, der i første række kan vække nogen irritation og uoverensstemmelse. I forvejen er boligstandarden i kibbutzerne meget lav, cement og elementer indgår som en væsentlig bestanddel, og der er gjort mindst muligt ud af det ene rum, som hver enkelt ægtepar beboer.

Med årene er byggeriet dog betydeligt forbedret, men hvem skal så bo i de ældste boliger? Ingen kan kræve at få en bedre lejlighed i kraft af et særlig kvalificeret arbejde eller særlig ansvarsfuldt hverv – til trods for, at man dog kan tale om et større behov for hjemligt velvære hos den, der kræves meget af. Anciennitet, invalideret eller svagelighed går forud.

Hvad med den dovne?

Hvad forstås så ved at *ydre efter* evne? Her gælder, at den, der gør det ringeste arbejde har lige så store rettigheder som folk på de mest betroede poster. Man bestræber sig for at skåne de svage: Med lettere kontorarbejde eller indskrænket arbejdstid f. eks. Der ses også gennem fingre med den, der af natur er langsommere i vendingen end andre.

Men hvad gør man overfor den, der simulerer eller notorisk er doven? Man mener at have garanteret sig herimod ved at dekretere en prøvetid, som regel et år, for hvert nyt medlem af kolonien. Det hindrer dog ikke, at aspiranten eksempelvis opfylder forventningerne i prøvetiden og derefter slapper af. I kibbutzen Neoth Mordechai erklærer man, at det aldrig har været nødvendigt at bortvise en mand for „pjækkeri“, selv om det i nogle tilfælde har kunnet siges: Den mand præsterer ikke, hvad han kan. Så er det de arbejdsfordelende tillidsmænds somme tider lidt ubehagelige opgave at få sat sving i man-

den. Lige så ubehageligt er det at fordele arbejdet mellem kammeraterne.

Dette problem kommer man lettere om ved i moshav'en, fordi der i alle dens gøremål er forbundet en personlig interesse for egen bedrifts fremgang, også når det gælder fællesopgaverne.

I kibbutzerne er det noget meget ubestemt, man arbejder for. Beständig skal man resignere overfor, hvad der tjener kibbutzen som helhed uden nogensinde at blive medejers af det skabte. Hvad der skal bruges til driften går forud for alt andet, og hertil kommer investeringerne til nye fremstød samt risikodækningen overfor en usikker høst. Alt skal der tages hensyn til ved budgetlægningen, et helt år før resultaterne viser sig, og derfor vælger man som regel at skære ydelsen til medlemmerne ned til et absolut minimum. Alligevel fordyrer børnetilvæksten den år for år. Det er ikke så lidt, den ugift kolonist skal ofre i personlige interesser for de børneriges skyld.

Små stater i staten

Organisationsapparatet i en kibbutz er egentlig ligetil. Hver uge eller hver fjortende dag samles medlemmerne til generalforsamlinger, hvor alle vigtige beslutninger træffes på basis af lige og almindelig valgret, og der nedsættes udvalg, som skal føre medlemmernes beslutninger ud i livet. En valgt formand, præsident eller borgmester – eller hvad han kaldes – sidder altid i spidsen for kolonien, men sammensætningen af den øverste ledelse kan være forskellig fra sted til sted. Flere steder findes et sekretariat for de *indre* anliggender (med særskilte udvalg for hver gren: Kultur- og fritidsforanstaltninger, opdragelse, boligvæsen, fælleshusholdning m.v.) og et sekretariat for de *ydre* anliggender (finansiering, lån, indkøb og afsætning, forhandlinger med offentlige myndigheder etc.). Dertil kommer en driftsleder, en slags godsforvalter, under hvem planlægningen af driften og arbejdsfordelingen sorteres. I de større kibbutzer er der en tendens til at placere disse hverv permanent hos bestemte tillidsmænd, som ikke modtager nogensomhelst godtgørelse eller fordele af denne grund, selvom deres hverv er surt og ofte bringer dem i konflikt med medlemmerne. Medlemsaktiviteten synes at være aftagende, jo større og ældre kibbutzen er. Der findes kibbutzer med gennemsnitlig mindre end 25 pct. deltagelse i medlemsmøderne. I betragtning af medlemmernes afhængighed af de beslutninger, der træffes, forekommer det temmelig uforståeligt.

Det tilsvarende organisationsapparat i moshav'erne er egentlig morsommere. Også her er generalforsamlingen øverste myndighed, men da hvert enkelt medlem er selvstændig og kolonien nærmest at betragte som en landsby, bliver de valgte tillidsmænd koloniledelse og sogneråd på samme tid.

Mordere uden våben

POLITIKOMMISSÆREN i St. Pölten førte mig ned til cellen, så jeg kunne iagttage *Max Gufler*. Jeg kan ikke beskrive, hvad jeg ventede mig, men denne Østrigs, og måske endog Europas største forbryder siden verdenskrigen, var noget af det ubetydeligste, man kan forestille sig: Kun 166 cm høj, skikkelsen plump, en skaldet plet i det tynde hår, dorske øjne og vege træk. Et sølle mandfolk i filtøfler. Sådan var den umiddelbare virkelighed om denne 48-årige mand. Måske lurede der en vis begærlighed bag hans fårede træk, men det umiddelbare indtryk var: en ubetydelig mand.

Det ejendommelige er, at dette synes at være et fællestræk for alle mordere uden våben.

Gufler var giftmorder, og verden over vakte hans sag interesse om giftmordet. Gang på gang har verden i spænding fulgt den slags sager, fordi de har afsløret mennesket med alle dets lidenskaber i al dets lavhed.

Skal man gøre regnebrættet op, er det måske nok kvinder, der hyppigst har brugt giften som deres hemmelige hjælpere. Ofte har der ikke været noget rimeligt forhold mellem udåden og det, der kunne opnås derved. Et eksempel herpå har man i den ungarske jordemoder Fazekas, der havde mindst et halvt hundrede menneskeliv på

samvittigheden. Hendes virksomhed er noget af det mest utrolige, ikke mindst når man tænker på, at de begivenheder, der er tale om, er foregået så sent som i årene mellem 1911 og 1929.

Fazekas var i den landsby, hvor hun levede (ikke langt fra Budapest), en „adresse“ man henvendte sig til, når det gjaldt fosterfordrivelse. Efterhånden udviklede hun forretningen, og når kvinderne af en eller anden grund blev kede af deres mand, henvendte de sig til Fazekas, der mod en betaling afpasset efter kvindernes økonomiske ydeevne, forsynede dem med en medicin, der havde den egenskab, at den slog folk ihjel i stedet for at gøre dem raske. Fazekas forgav personligt kun de folk, der truede med at angive hende. Forbløffende mange var i virkeligheden kendt med, hvad der foregik. Medicinen, som man fik hos jordemoderen, bestod af arsenik, som hun udvandt ved at vaske fluefangere ud i vand. Vandets giftholdighed blev afprøvet på dyr, og når blandingen syntes stærk nok, fik den utilfredse hustru en flaske med hjem.

I 1924 begyndte myndighederne at fatte mistanke, og i 1928 blev en kvinde dømt for giftmord, men Fazekas selv fik man aldrig fat på. Hun tog en dosis af sin egen fluefangermedicin.

For nogle måneder siden opskræmtes verden af en giftmordsag i Østrig, hvor en tilsyneladende pæn og stille mand havde taget livet af en række kvinder med en „rød sovedrik“. Forfatteren Erik Olaf-Hansen, der har set den østrigske massemorder, fortæller her med nogle eksempler om, hvorfor tilsyneladende pæne borgere begår disse afskyelige forbrydelser

Den anholdte Max Gufler.

England har haft en lang række giftsager. Sidst i forrige århundrede var der Mary Blandys fader, som havde lovet hende en medgift på 10.000 pund (ca. 200.000 danske kroner), og da pigen tilmed var køn, betænkte kaptajn Cranstoun sig ikke på et frieri. Mary blev dødeligt forelsket i denne eventyrer, men faderen havde ikke tænkt sig, at det var den svigersøn, der skulle løbe med de mange penge. Parret besluttede derfor at give den gamle herre arsenik, inden han ændrede beslutning. Trods alt, hvad hun havde gjort mod ham, tilgav faderen med svag stemme sin datter, da han på dødslejet blev klar over sagens sammenhæng. Men Mary Blandy blev alligevel henrettet.

Kærlighed er en hyppig årsag til giftmord. Den skotske retsmedicin, John Glaister, har gjort op, at omkring halvdelen af de giftdrab, der foregår, har et seksuelt motiv, den anden halvdel skyldes begær efter penge. I sin bog om giftmord bedømmer han ligesom andre specialister på dette felt giftmordere meget hårdt. Et giftmord foregår efter nøje planlægning. Mange gange går morderen dag efter dag og vogter på sit offer, mens det langsomt bukker under for giften. Giftmord er forbrydelser, der sker inden for hjemmets fire vægge, og ofte viser morderen – samtidig med at han forbereder sin udåd i dybeste hemmelighed – en bedragerisk kærlighed over for offeret for at undrage sig mistanke. Sådan har det for eksempel været tilfældet med den østrigske massemorder Max Gufler. Hans glødende kærlighedsbreve er blevet offentliggjort, og når man ved, at de udelukkende er skrevet for at lokke hans forbindelser i en dødsfælde, forfærdes man over et menneskes falskhed, ondskab og samvittighedsløshed.

Gufler ville i mange tilfælde kunne have nået sine mål på en langt mindre farlig måde. Det gælder også andre giftmordere.

Kvalitet og slidstyrke

for meget mere end prisen!

Det er moderne at være praktisk klædt, også i arbejdstiden, hvor det stærke, velsiddende og krympefrie SLIDMAND giver fuld bevægelsesfrihed.

Arbejdsjakke 29,85
Benklæder 29,85

- en kvalitetsvare fra FDB

Men for Jean-Pierre Vaquier gjaldt det, at han ikke kunne få sin elskede uden at hendes mand, mr. Jones, blev ryddet af vejen. Vaquier og fru Jones mødtes for tredive år siden i Biarritz ved den franske Atlanterhavskyst. Den engelske dame blev voldsomt forelsket i franskmanden, og forelskelsen var gensidig. Da fru Jones var vendt tilbage til det hotel, hendes mand ejede, fik det kort efter en gæst – monsieur Vaquier. Hver morgen tog Alfred Jones sig et glas vand med bromsalt, sidste gang den 29. marts 1924. Vaquier iagttog ham. Han så, hvordan hotelejereren, der var noget afstumpet på grund af drikkeri, tog den sædvanlige dosis salt i vandet og drak det ud i en slurk. I næste sekund gispede han: – Det er bittert! (strykninens gennemtrængende smag). Og fru Jones, der også var tilstede, styrtede til. – Du har forgivet ham, skreg hun til Vaquier. – Ja, sagde han og rettede sine romantiske øjne mod hende: – For din skyld, elskede.

Hun havde ikke villet opgive sin drikfældige mand, og Vaquier havde så selv taget sagen i sin hånd. – Bagefter gik han med stoisk ro i galgen, mens kvindetårer flød for ham over hele England.

Det er karakteristisk, at mange giftmordere har haft en usædvanlig succes over for kvinder, og at de har været i stand til at besejre dem, skønt det hurtigt har vist sig, at de var gennemløgnagtige.

Dr. Pritchard (en af dette århundredes ondeste og nederdrægtigste forbrydere, sagde man i 1865) var også kvindebedårer. Han var høj og kraftig, med fine regelmæssige træk og et stort lyst og meget velplejet skæg. Hans væsen var vindende, men han var på en ganske ejendommelig måde forfængelig. Bl. a. uddelte han billeder af sig selv til vildtfremmede mennesker. Politiet blev første gang opmærksom på ham, da en tjenestepige indebrændte i huset. Derefter blev hans kone syg. Det var et maveiltfælde forårsaget (som det senere viste sig) ved, at han langsomt forgav hende med arsenik. Da svigermoderen kom for at passe datteren, fik hun omgående et slagtilfælde, der også skyldtes doktorens giftblanderi. Han fik således tre mord på samvittigheden.

Hvilke typer mennesker er det, der begår giftmord? Eksemplerne viser, at der ofte er tale om afsporede individer, men det er påfaldende, så ofte disse forbrydere overhovedet ikke gør noget personligt indtryk. Gang på gang har man, når de stod i retten, måttet anse det for komplet umuligt, at så beskeden og selvudslettende et væsen havde kunnet foretage sig så grufulde handlinger. Det er et spørgsmål, om en del af disse giftmord ikke skyldes, at morderen har været underkuet af sin ægtefælle i den grad, at han ikke så anden udvej til „friheden“ end den lumske gift.

Den engelske sagfører Herbert Armstrong (dømt til døden 1922) må have hørt til denne kategori. Han ville så gerne have det hyggeligt med folk, men det var ikke nemt for ham, da han ikke måtte ryge, og når han var ude, og han stod med et glas i hånden, tog konen det fra ham. På tennisbanen afbrød konen ham midt i et spil med

en kommando om, at nu skulle han have sit ugentlige bad. Man kan derfor ikke undre sig over, at manden tog det roligt, da hun fik et maveiltfælde og døde.

Et år senere fik en sagførerkollega, der skabte Armstrong en del vanskeligheder, en tebolle, på hvilken der ikke blot var smør, men også arsenik. Armstrong serverede selv bollen, kollegaen blev omgående syg, og den tilkaldte læge kom til at tænke på fru Armstrongs pludselige bortgang. Den lille sagfører blev dømt til døden.

Mange mennesker kunne i årenes løb have undgået deres tragiske død, hvis de havde undladt at forsikre deres liv eller ændre deres testamente. Seddon-sagen fra halvfemsernes England er et eksempel på den snedighed og hæmningsløshed, mennesker kan vise, når deres grådige fingre rækker ud efter guld.

Frederik Seddon, der var forsikringsmand, fik en halvtredsårig dame som logerende. I et kæmpemæssigt skrin der aldrig blev lukket op, havde hun nogle værdigenstande, og desuden havde hun ret gode indtægter. I løbet af nogle få måneder gjorde Seddon sig uundværlig for den noget excentriske dame, og hun betroede ham hele sin formue mod til gengæld at blive sikret gratis husly og tre pund (60 kroner) om ugen resten af sit liv. Seddon fandt en god grund til at forkorte damens jordiske liv, og jo sygere hun blev, takket være arsenik i maden, des kærligere tog han sig af hende. Så kærlig var han, at hun endog testamenterede ham guldskisten.

Da papirerne var i orden, døde hun omgående, og om natten så naboer mr. Seddon sidde og tælle guldstykker. Damen døde, fordi maden var forgiftet. Det er netop en metode, der går så langt tilbage som menneskeslægten historie.

Kejser Nero havde en sådan tiltro til det smukke køn som giftblandere, at en række damer varetog denne særlige betjening af hans udvalgte gæster. De berygtede fyrster, Borgiaerne i Firenze, udviste ikke mindre opfindsomhed på dette punkt, og endnu på Ludvig den Fjortendes tid var gift et så almindeligt middel mod uvenner, at den franske konge måtte nedsætte et særligt departement til at bekæmpe uvæsenet.

I vore dage er giftmord blevet sjældnere, fordi de videnskabelige fremskridt har gjort metoden mere usikker. Også Danmark har haft adskillige tilfælde, men det er dog ikke altid gået ofrene så slemt, som det var tiltænkt dem. For ikke længe siden sad en husbond og hans dreng og spiste øllebrød. – Det smager grimt, sagde drengen.

– Jamen ned skal det, svarede den sparsommelige far, og ned kom maden uden at nogen af parterne tog synderligt skade. Men da levningerne blev kastet i svinestien, døde grisene, og så blev der taget affære. Det viste sig, at køkkenpigen havde kommet arsenik i maden. Hun ville gerne rejse, men turde ikke sige op. Hun havde imidlertid tiltro til, at der ikke ville være brug for hende, når blot husbond døde. Endnu et udtryk for sagtmødighed og undertrykkelse som motiv til giftattentater.

Gå op i kvaliteten og forlang

Stafet

Super Stafet er rigtige mand-folkesokker af spun perlon og uld kamgarn - og med 3 mdr.s slidgaranti 9,45

- en kvalitetsvare fra

H – se dog, se de bette graner der! råber en ung pige med begejstring og rørelse i stemmen. Hvor er de søde! De ligner børn, der skal i skole. Der er heller ingen steder i verden, hvor granerne er så søde og

nydelige, som her omkring ...

Det er i toget nordfra mod Vejle. Ved en rude i jernbanevognens sidegang står to damer, en ung og en ældre. Den unge strømmer over med henrykkelsesudbrud, den ældre nikker alvorligt bejaende.

– Og se-e ... siger den unge pige, som nu er i sådan sindsbevægelse, at hun næsten kun kan hviske: Se-e ...

Vejle fjord åbner sig for os; i solskinet glimrer dens brede, blanke vand mellem de høje skovbevoksede bakker – et festligt og befriende syn, der kun svinder alt for hurtigt. Jeg skotter hen til den unge pige, som nu står tavs med hånden på den ældre arm. Jeg smiler ikke ad hende, jeg forstår så godt hendes betagelse. Hvem kan se Vejle fjord uden at fornemme et lille gip i sjælen? Forresten har man jo altid berømmet dette landskab, som vist må regnes til de „klassiske“ danske. Det er som skabt af en guldalderpoets fantasi.

Men byen Vejle? Ja – den ligger i sin fjord eller ådal, omgivet af højdedrag med skove, som kan ses fra mange punkter blandt stadens huse. Adskillige steder midt i byen, kan man gå på fortovet og se skoven. Landskabet rækker helt indenfor murene. Og fra havnen har man den herligste udsigt til skovbakkerne langs fjorden. Ikke netop nogen idyl – det er ikke *det* ord, der falder en på læben ved synet af dette friske fjordlandskabs store og klare træk ...

Og frisk og klar virker byen selv. Dens lange hovedgade strækker sig som en tydelig gennemfartsvej, og den ret lave bebyggelse lader sol og luft komme til deres ret. Og prunkløse er bygningerne, så yderst fornuftige at se til, men er man forgabet i romantiske kringelkroge eller gamle rønner, der synes at ruge

over dystre hemmeligheder, da vil man skuffes i denne by ...

Vejle er dog en gammel stad. Allerede i den tidlige middelalder var den befæstet. Rosborg og Borgvold blev anlagt af Harald Blåtand. Og i begyndelsen af 1200-tallet var byen anselig nok til, at „tiggermunkene“, sortebrødrene, kunne udse den til at rumme et af deres klostre. Det skal have ligget på det nuværende Rådhusstræde – og skal forresten, efter et lidt usandsynligt sagn – have stået i forbindelse med fæstningen på Borgvold, gennem en underjordisk løngang. Eja – alle de løngange, der må have gået under Danmarks jord i middelalderen!

Under borgerkrigen mellem Erik Plovpenning og hans brødre, fandt hertug Abel byen værdig til at blive stormet og afbrændt. En halv snes år efter holdt den stridbare og magt-kære ærkebiskop Jacob Erlandsen sit historiske kirkemøde i Vejle. Også diplomatiske forhandlinger mellem fyrsterne har fundet sted her i middelalderen. Og det var under et ophold i Vejle, i januar 1523, at Christian II modtog den jyske adels opsigelsesbrev ...

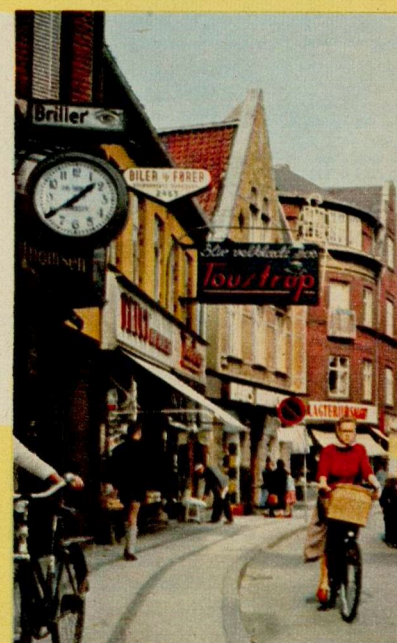
Og krige, pest og ildebrande har hærget byen, og mere end een gang har Vejle været ude i grænseløs elendighed! I årene 1627–29 holdt kejserlige tropper byen besat gennem 22 måneder, hærgede den og ødelagde 200 af dens bygninger. Femten år senere besatte sven-skerne byen og voldte endnu større ødelæg-gelser, og de kom igen i 1657. Og for netop 300 år siden, altså i 1659, indkvarteredes dan-skernes forbundsfæller, de polske hjælpetrop-per i Vejle og huserede værre end fjenderne. Samme år hjemsøgte byen af pest, som bort-rev en mængde borgere. Og da polakkerne i 1660 endelig hjemsendtes, var kun 29 af byens huse beboet. De øvrige var enten brændt af eller brækket ned af vore søde hjælpetropper, og langt de fleste af de borgere, som havde undgået pesten, var flygtet ud i landet. Hvor mange indbyggere Vejle har haft i det tidsrum er ikke nemt at regne ud, men i 1769, da man holdt den første folketælling i lan-det, var antallet 967 ...

Store ildebrande gik over byen i 1739 og 1787 – og så forstår man jo – især når man også tager krigsødelæggelserne i betragtning – at Vejle har færre gamle huse af historisk-arkitektonisk interesse end nogen anden købstad af lige så ærværdig alder. Byen havde forøvrigt sin store bygge-periode fra 1890–1920. Da skete der et vældigt opsving i den, og folketallet steg fra 9000 til 24.000. I dag har Vejle op mod 40.000 indbyggere ...

I vintersneen ligner Trædballehus i udkanten af Vejle et bjerglandskab, mens kigget til venstre viser en af byens allerældste beboelsesejendomme i sommersolens skær.

TEKST: STEEN CHRISTEN

FOTOS: EGON RASCH

Man kunne lade dampmøllen blive forelsket i den lidt kokette, hvidkjoledede vejrmølle og prale af sin høje alder og evige ungdom og tilsidst – en mørk aften – bestråle sit barske åsyn med projektører for ret at gøre indtryk . . .

Dampmøllens saga går vist helt tilbage til 1200-tallet, da ærkebiskop Jakob Erlandsen i 1256 på det berømmelige møde i Vejle vedtog den så-

– Der var jo en række pyromanbrande her i byen for et års tid siden, bemærker jeg til en ung servitrice, som serverer mig en kop kaffe.

– Ih ja, svarer hun og skutter sig smilende, ih, det var så spændende og morso . . .

– Morsomt? Jeg ser spørgende på hende: Var det ikke *uhyggeligt*?

– Jo, selvfølgelig siger hun og ser flov, næsten brødebetyngt ud. – Uhyggeligt – især for dem, der var i farezonen. Men vi andre . . .

Nå ja – selv når pest, krig og ildsvåde i gamle dage hærgede Vejle, kunne solen skinne gyldent som i dag, og skovene grønnes på de høje banker . . .

Idet jeg betaler min kaffe, stiller jeg den unge servitrice endnu et spørgsmål:

– Hvad er Vejle?

– Ja-h . . . hun grunder, som om hun var oppe til kvit eller dobbelt i fjernsynet. Så svarer hun rask:

– Vejle er omegnen . . . Grejsdalen, Munkebjerg . . .

Hun ser det åbenbart fra et turistsynspunkt – og glemmer ganske, at Vejle i al stilhed er en betydelig industriby. For en anden een er den kendsgerning uforglemmelig. På min barndoms kæreste kakkellovn stod der Hess, Vejle, og siden har jeg set så meget støbegods med det mærke, at man ikke kan nævne Vejle for mig, uden at jeg straks får en vision af sorte små ovne og sodede arbejdere med digler, som fyldes med flydende jern, der kommer som et hvidt lysende kildespring i mørket . . . Vejle er landets største tekstilby med bomuldsspinderier og væverier. Og her er et andelslagteri af format. Og så er der *Vejle Dampmølle* (nu datterselskab af FDB), som er en af landets ældste møller og i hvertfald den største indenfor sin art.

Den løfter sine høje mure nede ved havnen og brummer sin enstonige sang ud mellem jernbanevogne og skibe. I det fjerne på en af skovbakkerne står en forhenværende kollega til den, en pyntelig, hvid vejrmølle, der nu nyder sit otium, ophøjet til et slags vartegn for sin by. Hvis man var en H. C. Andersen, ville man måske lade de to møller veksle bemærkninger – om alder og skønhed og arbejdsomhed og forfængelighed.

Til venstre en af byens straggader og til højre en af de små sidegader, hvor livet nu står helt stille, efter at mange nye gade- og vejgennembrud leder trafikken udenom.

kaldte *Vejlekonstitution*, hvorefter landet skulle lyses i interdikt, hvis en biskop led overlast. Da var den vandmølle og lå ved Vejle åen, der har sit udløb her i nærheden. I 1400-tallet nævnes møllen i gamle papirer, og fra 1699 har man det første dokument, der vedrører møllen, nemlig en skrivelse fra Christian V, der for 818 rigsdaler at betale til Kolding toldkontor, afstår en vandmølle, Vejle mølle. Og vandmølle var den gennem århundreder, indtil den i vor tid fik dampkraft. Nu drives den mekaniseret og elektrificeret efter alle kunstens regler – og betegnelsen Dampmøllen er for så vidt kun et navn. For resten er der ikke meget ved dens bastante bygninger, der får een til at tænke på mølle, og kommer man indenfor dens døre, ser man intet, der svarer til eens gammeldags eller romantiske mølle-forestillinger. Her er hverken melstøv eller spindelvæv at se, og ikke mindste anelse af den specielle mølle-lugt. Lyst og luftigt er der under de høje lofter, og de blanke maskiner står på spejlblanke gulve, som er lige til at danse på.

Men hvor meget præsterer nu sådan en mølle? Vi taler med direktør Emil Hansen og hans unge fuldmægtig Martin Hansen og får imponerende tal opgivet. Hvis man pakkede den daglige hvedeproduktion i fempundposer (hvad man dog ikke gør), ville der hver dag være tale om godt 47.000 fem pundes poser med *Safirmel*. Og af *Davregryn* ville der daglig strømme 33.000 1 kg kartoner ud af møllen – hvad der heller ikke gør, for Davre pakkes i halvkilokartoner og helkilo og i sække med 50 kg.

Der skal adskillige skibsladninger til i årets løb. Men man kan modtage dem! Siloen har en kapacitet på 13.000 tons – og disse mægtige dynger af korn bliver *suget* op af skibslasterne ved hjælp af kæmpemæssige sugeværker, der kan besørge 180 tons i timen. Endnu transporteres der korn i sække til adskillige provinshavne, men i Vejle betragtes sækken som lovlig gammeldags – ikke økonomisk nok og for besværlig at tumle med . . .

(fortsættes næste side)

Men hvad der interesserer Dampmøllens gæster mest, er laboratorierne, hvor man nøje kontrollerer både råvaren og færdigproduktet. Der er *meget* at tage i betragtning. Men åbenbart er det af særlig vigtighed at bestemme selve det rå korns protein-indhold. Protein findes som bekendt i kornet fra naturens hånd – og er råvaren protein-fattig, kan der ikke fremstilles mel med tilstrækkelig bageevne.

Et forsøgsbageri findes også indenfor Dampmøllens mure. Man vil sikre sig, at melet er helt tilfredsstillende til bagning. Er det forresten ikke ganske morsomt at se det højmoderne kemiske laboratorium og det gamle bagerhåndværk i nært samarbejde?

– Mon ikke hveranden købstad besidder et eller andet, som er det *største* eller *mærkeligste* i landet? siger jeg til en sat vejleborger, med hvem jeg går en tur rundt i gaderne. – Vejle har altså Dampmøllen.

– Javist, smiler han – og for tiden har vi jo også berømte *fodboldspillere* – landsholdet, som vi er meget stolte af. Hvad De vel kan tænke Dem?

Her i byen råder en optimistisk stemning, som ikke er helt almindelig i vore købstæder i dag.

Den optimistiske stemning får jeg bekræftet ved en samtale med borgmesteren, socialdemokraten *Willy Sørensen*, en rolig og kraftfuld personlighed.

Vejle har et relativt stort islæt af industri,

udtaler han – og har gennem 1930'erne og 40'erne været ude for en del arbejdsløshed. Men heldigvis ser det ud til, at disse forhold ændres. Der foregår i øjeblikket en stærk udvikling af erhvervslivet i Vejle, og den udvikling synes at skulle fortsættes. Og det indebærer udsigt til, at hele arbejdsreserven vil blive taget i brug – og arbejdsløsheden dermed forsvinde.

– Så er Vejle kommune altså forholdsvis fri for problemer?

– Å ja – men lad mig nævne, at byens grænser, der stammer fra hedenold, nok volder visse vanskeligheder. Store kvarterer vokser op lige uden for vore kommunegrænser, og hvis byen skal blive en virkelig enhed, må omegnskommunerne samles med den.

Naturligvis har vi også trafikale problemer. Vejle er jo en gennemkørselsby – og det er nødvendigt at regulere og modernisere ind- og udkørslerne både i nord og syd. Det drejer sig om store arbejder, som vil koste en halv snes millioner.

Engang med tiden håber vi at få en omkørselsvej, men det vil kræve en bro over Vejle fjord – og det er fremtidsmusik.

– Man hører sommetider en påstand om, at Vejle skal have et usundt klima – på grund af sin lave beliggenhed i en engdal og mellem høje bakker. Hvad mener borgmesteren om det?

– Jeg kender godt den påstand. Men statistikken viser med tørre og klare tal, at sundhedstilstanden er akkurat lige så god i Vejle som i landets andre byer.

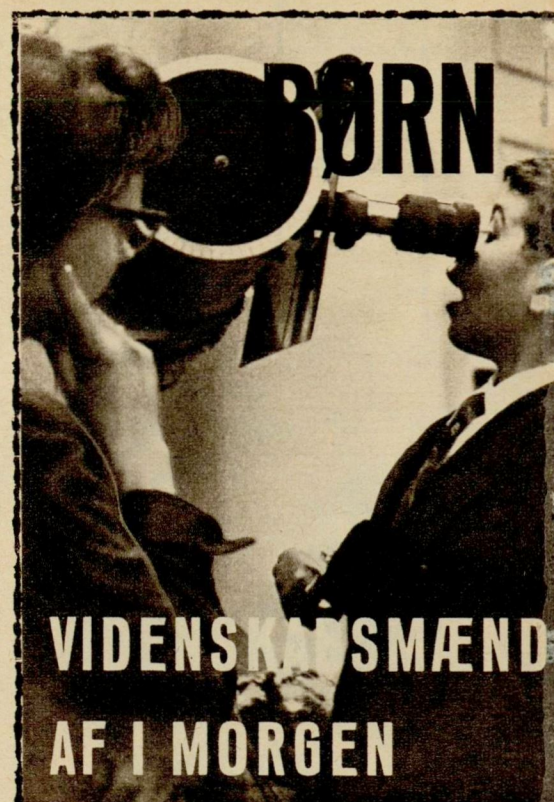

Stafet
er til at
slide på!

Mønstrede Super Stafet: 3 måneders slidgaranti. Str. 5	6,25
Stafet spun-nylon, smukt mønstret. 3 mdr.s garanti. Str. 5	5,85
Stafet uld-nylon i moderne mønster. Str. 5	5,95

- et kvalitetsprodukt fra

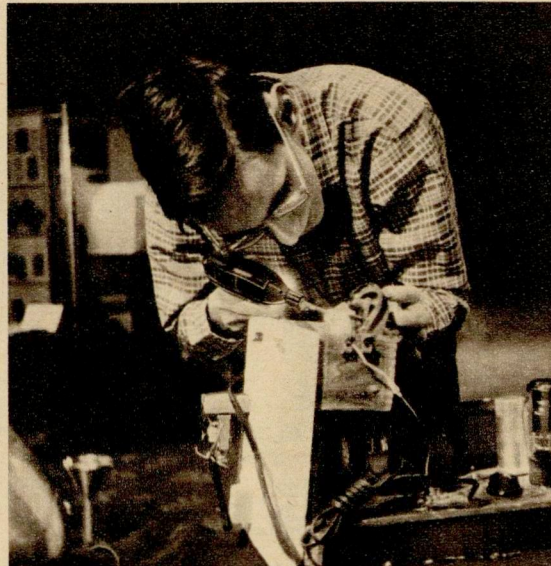
Jo mere man forenkler arbejdsgangen i fabrikker og værksteder, des mere kræves der af de mennesker, der skal få maskinerne til at fungere. Dette er en af grundene til, at fysik bliver et mere og mere vigtigt skolefag. Amerikanerne mener, at jo mere skolebørn selv arbejder med fysikken, des mere får de lært, og afholder derfor hvert år en vældig udstilling af skolebørns hjemmefremstillede fysikapparater og af de videnskabelige forsøg, de har gjort på egen hånd. Disse billeder er fra den senest afholdte udstilling, den havde en halv million besøgende. Udstillingen omfattede alt fra hjemmelavede cyclotroner til nye modeller i fluefangerne. Dommerne forlanger, at apparaterne skal være bygget af børnene uden fremmed hjælp, og alle forsøgsresultater være opnået af børnene alene.

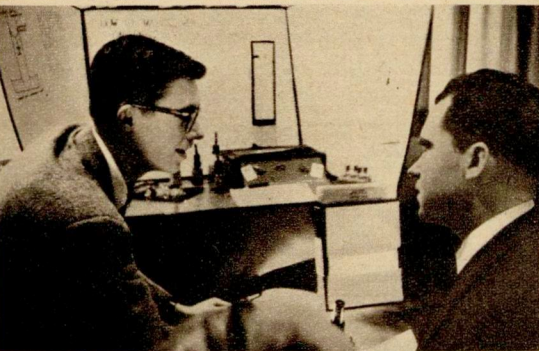
Gnister flyver fra et induktionsapparat til et lysstofrør. Leslie Smith, 14 år, fra Ohio, anvendte apparatet som led i sine forsøg med raketbrændstof. (Disse forsøg kunne han ikke fremvise på udstillingen, de var for farlige.) Til venstre kikker en dreng „ned på jorden fra månen“. Det foregår ved at se i apparatet, som er bygget af pigen, der står til venstre i billedet.

Jonathan Rosner fra Tuckahoe i staten New York, har konstrueret et meget sindrigt net af elektriske ledninger, og han vil vise, at menneskekroppens automatiske varmeregulering kan eftergøres.

En 16-årig New Yorker, Richard Burger, har udforsket insektædende planter spisevaner ved hjælp af et hjemmelavet fotografiapparat, og han fotograferede spisingen. På billedet herover er han ved at forbedre apparatet, og han ses i fuld gang med svejsningen.

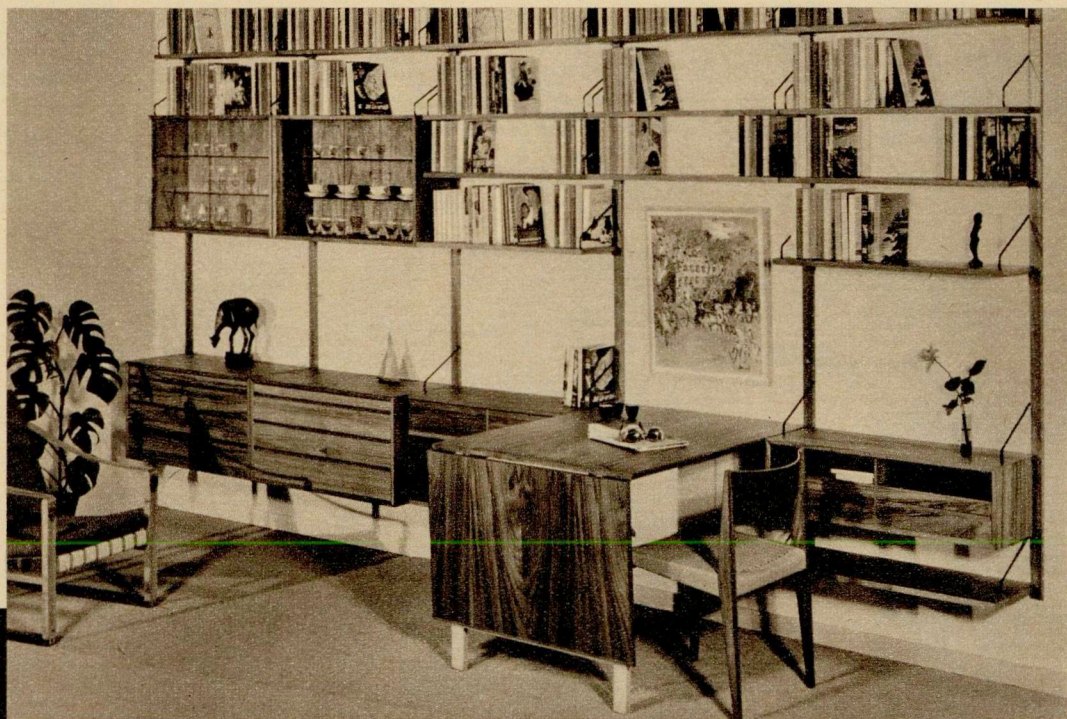

En gymnasiast fra Californien viste nye metoder til analysering af kemikalier. Han har selv fundet ud af metoderne, og her fortæller han om dem til den amerikanske vicepræsident Nixon (til højre i billedet).

Elegant hel-vægs ROYAL System med glasvitriner, skuffe- og hyldeelementer. Læg mærke til hvor let hele væggen virker og hvor smukt billede og kunstgenstande fremhæves.

design: poul cadovius

**Med verdens
største
reol-system
har De 16.777.216
kombinations-
muligheder**

Se Royal systemet demonstreret i FDBs møbelafdelinger i Århus, Aalborg, Esbjerg, Odense, København, Norita Magasinet, Holbæk, og BF magasinet, Rønne, samt HB møbelafdelingerne på Vesterbrogade 39 og Frederiksborg-

gade 33 og Magasin „Anva“, Vesterbrogade 2, Kbhvn.

I Royal brochuren som udleveres gratis gennem brugsen får de alle oplysninger om kombinationsmulighederne og priser på de enkelte elementer.

**ROYAL
SYSTEM**

MED BEGGE BEN PÅ JORDEN

Professor P. Nyboe Andersens foredrag på andelskongressen

(FORTSAT FRA SIDE 4)

ikke unødigt konservative på flere punkter? spurgte han.

I reglen kræves der f. eks. kvalificeret majoritet, måske endda på mere end en generalforsamling, hvis en andelsforening skal opløses. Tanken hermed har været at opstille et værn mod andelsforeningers overgang til privat virksomhed. I vore dage forekommer det imidlertid nok så ofte, at opløsning af en forening er betingelse for sammenlægning til en større og mere rationelt arbejdende forening, og her virker vedtægternes strenge krav som en hæmsko på en nødvendig udvikling.

Et andet eksempel er bestemmelsen om suppleanter for bestyrelsesmedlemmer, kredsrepræsentanter o. s. v. Den fører ofte til, at suppleanten glider ind på en ledig plads og derefter forholdsvis automatisk genvælges, selv om han har nået en så fremrykket alder, at han næppe var kommet i betragtning i tilfælde af nyvalg til den ledige post. Da den øverste ledelse i hovedorganisationerne som regel vælges blandt de lokale formænd, opstår på denne måde en tendens til, at man ofte først i en fremrykket alder kommer ind i hovedorganisationernes kompetente forsamlinger. Det er klart, at der i denne gradvise opstigen over alle mellemlid ligger en meget værdi-

fuld opsamling af erfaringer og en meget betydelig sikkerhed for, at jordforbindelsen er i orden. Ulempen er, at man undertiden når de højeste poster i en så sen alder, at man kun har mulighed for at virke deri i forholdsvis få år.

Det var vel ikke udelukket, at man indenfor andelsbevægelsen med fordel kunne praktisere noget lignende som man har indenfor Danmarks Sparekasseforening, hvor repræsentantskabet på visse betingelser kan supplere sig selv med nogle enkelte medlemmer, som man anser det for særlig værdifuldt at have tilknyttet ledelsen.

DET stadig mere intime samarbejde mellem de lokale foreninger og hovedforeningerne medfører, fortsatte Nyboe Andersen, at der er brug for et oplysningsarbejde, som trækker linjerne op for den lokale selvstændighed, så de lokale tillidsmænd ikke skal stå usikre i spørgsmålet om deres egen myndighed og ansvar.

For mig står det sådan, at der kan samarbejdes i mange retninger mellem hovedforening og lokalforening, men selve det økonomiske ansvar for en forenings trivsel og ansvaret for aktivernes tilstedeværelse skal og må hvile på den lokale forenings bestyrelse. Denne bestyrelse skal ikke

blende sig i den ansatte ledelses daglige arbejde, men den skal sammen med de generalforsamlingsvalgte revisorer kontrollere ledelsens økonomiske dispositioner, prisansættelsen, de udestående fordringers rigtighed, varelagrenes tilstedeværelse, og den skal følge foreningens regnskab fra måned til måned og drage sammenligninger med andre foreninger. Dette er tillidsmændenes egentlige opgave.

FLERE grene af andelsbevægelsen arbejder i øjeblikket med oprettelse af regnskabscentraler. Mejeriforeningerne har en sådan i Århus, slagterierne har en hulkortcentral i Århus og vil få lignende centraler i Odense og Roskilde i år. Også indenfor brugsforeningsbevægelsen kan det forudses, at der vil blive oprettet regnskabscentraler. En ting er imidlertid, at man således tager moderne teknik i brug for at lette regnskabsføringen rent praktisk. Noget andet er, at selve det økonomiske ansvar for foreningens drift fortsat skal og må påhvile foreningens bestyrelse. Opgaven må være at understrege dette lokale ansvar endnu stærkere end det hidtil er sket.

Løsningen af denne opgave kan gøre en udbygning af revisionen i de lokale foreninger ønskelig. Der er jo nu også åbnet mulighed for, at de lokale afdelinger af Dansk Andels Gødningsforretning, Jysk Andels-Foderstofforretning og Øernes Andelselskab for Indkøb af Foderstoffer kan tilknyttes FDBs nuværende kredsrevision.

Dette eksempel på samarbejde i beskeden format mellem hovedforeninger indenfor andelsbevægelsen bringer mig til spørgsmålet, om et samarbejde mellem andelsforeningerne indenfor forskellige brancher ikke kunne udbygges mere end det hidtil er sket. Jeg tænker navnlig på det lokale samarbejde. Jeg har mødt den tanke, at de forskellige hovedforeningers kredsinddeling burde koordineres på en sådan måde, at kredsrepræsentanterne på en bestemt egn kunne udgøre et slags lokalt andelsudvalg, der foranstaltede flere arrangementer. Det vil formentlig ikke blive let at nå til en egentlig ensretning af kredsinddelingerne – dertil er nok forskellene i hovedforeningernes opbygning for store – men i hvert fald synes der at bestå et problem her i den form, at enhver har tendens til at være sig selv nok, både indenfor oplysningsarbejdet og forretningsmæssigt.

SOM et helt aktuelt eksempel herpå vil jeg minde om den undersøgelse, som viste, at den del af landbrugsvarernes detailpriser, som tilfalder landbrugerne, kun er steget 5 pct. fra 1949/50 til 1957/58, medens fabriktions- og forhandlingsomkostningerne for de pågældende varer steg med 134 pct. i samme tidsrum. Man kan naturligvis kritisere industri og handel, men har andelsbevægelsen selv gjort, hvad den kunne, for at skabe kortest mulig afstand mellem producent og forbruger? Har andelsmejerierne og andelslagteriernes egne udsalg gjort tilstrækkeligt i retning af at føre en aktiv prispolitik og derved øve indflydelse på avancerne i levnedsmiddelhandelen? Og har brugsforeningerne udnyttet deres mu-

Stafet den elegante skjorte...

Ja, Stafet skjorten understreger rigtig den dejlige følelse af at være velklædt. Hvid eller kulørt i fineste poplin 28.50

Tilsv. i strygefri Stafet Calpreta 33.85

— en kvalitetsvare fra

ligheder for at gå ind i handelen med kød og viktualier, grønsager o. l. såvel i frisk som i frosen tilstand?

Jeg tror, svaret må blive benægtende. Tanken om den frivillige kæde fra producent til forbruger er endnu i dag ikke fuldt udnyttet indenfor andelsbevægelsen – hvilket er så meget mere ejendommeligt som dette princip nu går sin sejrsgang indenfor det private erhvervsliv...

Jeg har, sluttede taleren, ganske bevidst holdt mig til helt virkelighedsnære og praktiske synspunkter på nutidens krav til vore foreningers arbejde. Det har jeg gjort for på forhånd at afværge den indvending, at alt det med oplysningsarbejde og andelsideer kan være meget godt i teorien, men livets grønne træ er nu engang det forretningsmæssige arbejde. Jeg har villet vise, at denne sondring mellem oplysningsarbejde og praktisk virke er ganske urealistisk. De to ting kan og bør aldeles ikke adskilles.

BRUGSFORENINGS-JUBILÆER:

75 år: *Brund* brugsforening, den 10. april.
50 år: *Haslev* brugsforening, den 6. april.
25 år: *Skodborg* brugsforening, den 1. april.

DØDEHAVS-TEKSTERNE I OVERSÆTTELSE

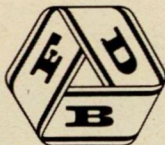
GANSKE kort tid før professor Flemming Hvidbergs bratte død i Jerusalem er på dansk udkommet et betydningsfuldt værk om de berømte dødehavstekster, hvis nærmere studium professor Hvidbergs rejse gjaldt. Denne bog, udgivet af professor Eduard Nielsen og videnskabelig assistent Benedikt Otzen, Århus, under titlen „Dødehavsteksterne“ er tilegnet professor Hvidberg i erkendelse af denne dygtige forskers indsats for studiet af den mærkelige jødiske sekts tilværelse ved Det Døde Hav. Intet har som de totusind-årige dødehavstekster bidraget til at kaste lys over jødisk liv og tro på den tid, da kristendommen opstår og den kristne kirke udskiller sig fra jødedommen. Flemming Hvidberg var en af dem, der tidligst var på sporet af Dødehavsmenigheden, idet hans doktordisputats fra 1928 handlede om det såkaldte Damaskuskrift, fundet i en synagoge i Ægypten, som senere har vist sig at være nært forbundet med dødehavsskrifterne. Døden har nu afskåret ham fra at yde et nyt bidrag til denne forskergerning.

Den foreliggende bog af de to teologiske videnskabsmænd giver en oversættelse af de vigtigste af dødehavsteksterne i en almentilgængelig form, som gør det muligt for jævne læsere personligt at tage stilling til afgørende spørgsmål, f. eks. om Dødehavssekten var selve kimen til kristendommen, eller om der var ganske afgørende forskelle.

Det omhyggelige noteapparat, som ledsager teksterne, giver udførlige forklaringer og fortolkninger, og talrige henvisninger til såvel det gamle som det nye testamente, samt sen-jødiske skrifter viser både forbindelseslinier og kontraster, som placerer dødehavssamfundet i forhold til tidligere historisk viden.

strato gulvlak

Danmarks stærkeste

STRATO, den nye kvalitetsvare fra FDB, er 3 gange så slidstærk som den hidtil bedste gulvlak. STRATO er meget lys og med højglans, den er forbløffende let at stryge ud og tørrer på ca. 3 timer.

-gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

et nyt lille barn...

Een af den tidlige morgens mange lyde vækkede mig. Måske var det mælkeemandens klirren med flaskerne mod fortovets hårde fliser, eller måske lyden af den svagt begyndende trafik.

Jeg lå ganske stille og følte en forunderlig glæde og forventning gennemstrømme mig. Endnu tung af søvnens bevidstløshed forstod jeg ikke årsagen hertil, før jeg hørte en sagte lyd – et lille suk – fra den lille seng, der stod ved siden af mig.

Jeg rejste mig halvt op, støttende på albuen og kigger ned til hende. Og altid når jeg som nu ser hende hvile i søvnen, med de små hænder let knyttede og en fin rødme i kindernes bløde runding, gribes jeg af betagelse over dette fuldkomne lille menneske. Helt ufatteligt, at hun er det samme lille barn, som jeg i den lange

ventetid ofte forsøgte at fremmane et billede af, men som da blot havde været noget uvist, som en fjern drøm.

Medens jeg betragter hende, ser jeg, at hun allerede i de 11 dage hun har levet, har forandret sig. Den tørrede, skællede hud på de små hænder er helt forsvundet

og i stedet har hun fået en hud så sart, at der under den aftegnes et fint net af årer. Ansigtet, der havde haft et lukket udtryk af dyb indre harmoni, er nu blevet mere åbent, som om livet allerede har præget det. Alle disse små forandringer gør mig både lykkelig og vemodig. – Vemodig fordi jeg øn-

lad os se ind i KØKKEN- SKABENE

AF KIRSTEN BRØNDSTED

DET ER vigtigt, at det nye køkken bliver pænt og hyggeligt – det skal jo helst virke inspirerende på husmoderen, så lysten til at gøre de daglige måltider festlige bliver styrket af de nye omgivelser. Men af lutter interesse for de ydre ting må man ikke glemme, at skabenes *indretning* trods alt er det vigtigste – og det, der i længden gavner husmoderen mest.

Alle, der har et gammelt køkken, ved hvad det vil sige at skulle prøve på at få fat i de ting, der står bagest på hylderne. Man bøjer sig, hiver en masse ting ud, der står foran på hylden – og endelig rækker

sker at fastholde hvert træk af hende som hun er nu, men ved, at de vil blive glemt – vil blive udvisket af alle de nye, der føjes til hende for hver dag der går.

Nu begynder hendes mund at gøre små ukontrollerede suttebevægelser; hun åbner øjnene og ser op med spædbarnets evigt undrende blik.

Jeg tager hende forsigtigt op og holder hende et øjeblik ind til mig, hendes lille mund søger febrilsk hen over min kind, og jeg fornemmer hendes ånde, varm og frisk, som en brise en lun forårmorgen.

Varsomt lægger jeg hende ved mit bryst, hvor hun målbevidst suger næring til sig, medens hendes lille hånd klemmer fast om min finger. Langsomt hæves og sænkes hendes øjenlåg i hellig nydelse af måltidet, der for hende endnu er det eneste, hvorom hele hendes tilværelse drejer sig. Jeg føler freden sænke sig over os begge og mærker, hvorledes det bånd der sammenknyttede os før hun blev født, stadig eksisterer som noget ubeskriveligt, der helt omslutter os.

Mit ansigt er vendt mod vinduet, dagens skarpe lys har nu fortrængt morgenens grå dis, om et øjeblik vil solen bryde igennem det sidste tågeslør og alle morgenens lyde vil drukne i hinanden.

– En ny dag er blevet til.

MAGDA.

Gør tirsdagen

EN FESTDAG

FOR

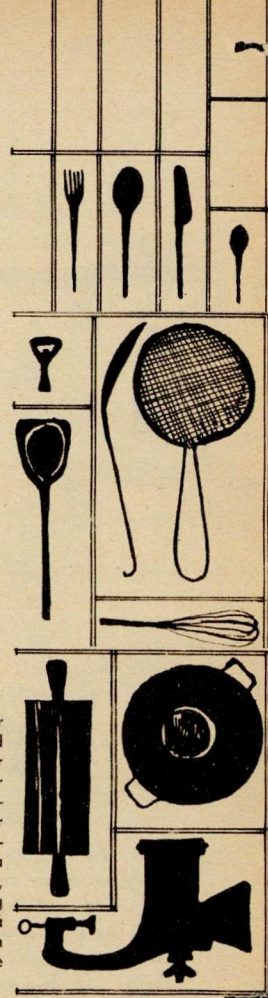
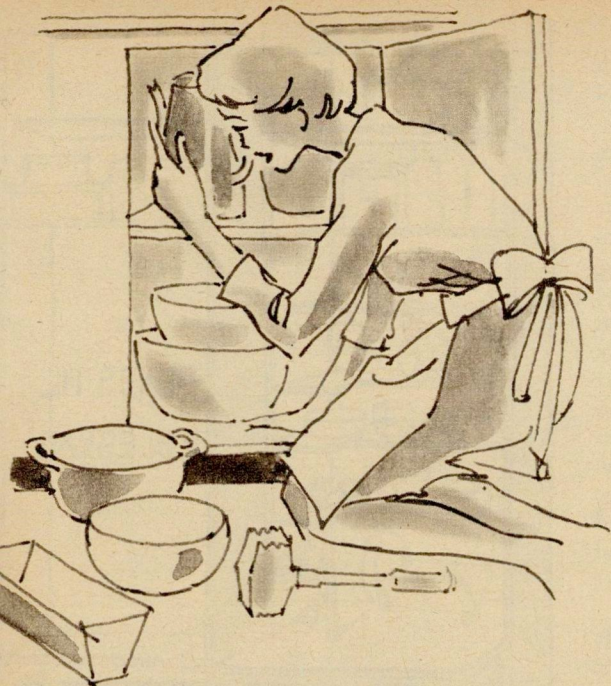
DERES BØRN

- giv dem

WALT DISNEY'S

ANDERS AND & CO.

© W.D.P.

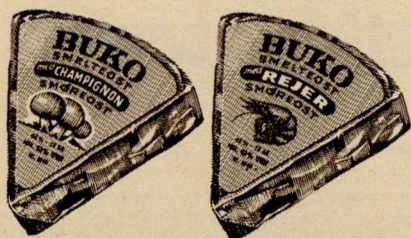
man ind i mørket i håb om at få fat i den rigtige ting. Det er besværligt og trættende, hvis den proces skal foretages mange gange i løbet af dagen.

Hvis skabet indrettes som vist på illustrationen herover til højre med udtræksbakker, vil man undgå disse besværligheder, og det kan rumme langt mere – idet man i et skab med udtræksbakker kan montere dem, så de passer nøjagtigt til tingenes højde.

Udtræksbakkerne er anvendelige til gryder, tilberedningsservice, større serverings-skåle og fade, bagerekvisitter, vægt m. m.

Pånderne, der opbevares sammen med gryderne, står bedre på vandrette trådhylder eller rundstokke. Ofte ser man pånderne placeret i et lodret stativ, men det har den gene, at fedtstoffet, der oftest bliver stående på panden, løber af – hvorimod de vandrette hylder gør det muligt at sætte panden med det varme fedtstof på plads.

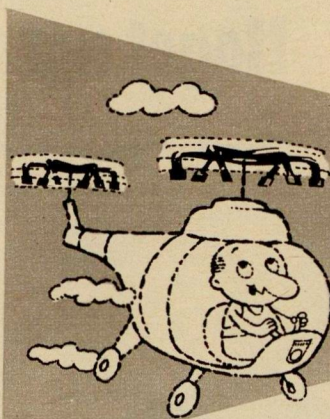
De fleste gamle køkkener er meget sparsomt udstyret med skuffer – og de få, der findes, er som regel for dybe og derfor umulige at udnytte. Det er vigtigt, at skuffeinddelingen bliver sådan, at de forskellige redskaber kan placeres i rum, så det hele ikke roder sammen, hver gang en skuffe åbnes og lukkes. Spisebestik må også placeres i en skuffe med en fornuftig inddeling, tegningerne t.h. giver forslag hertil.

**Ta'BUKO
til bords...**

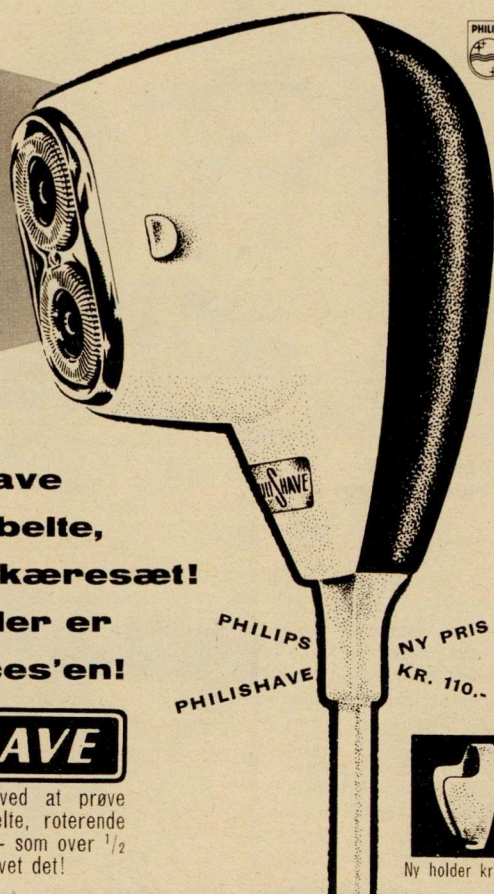
**SPAR PENGE
FARV SELV
DET ER SÅ LET
med OPAL**

**Kun PhiliShave
har det dobbelte,
roterende skæresæt!
Det er det, der er
skyld i succes'en!**

PHILISHAVE

Der sker kun een ting ved at prøve PhiliShave med det dobbelte, roterende skæresæt. De bli'r tilfreds - som over 1/2 million danske mænd er blevet det!

PHILIPS
PHILISHAVE

NY PRIS
KR. 110.-

Ny holder kr. 7.50

Køkkenets såkaldte døde hjørne kan udnyttes på forskellig måde. Man må dog være klar over, at de løsninger, der gives i form af hel- eller halvkarruseller er temmelig dyre, fordi de skal udføres med stor akkuratess. Skabet under vasken med afløbsrør og koldt- og varmtvandsrør er et vanskeligt rum at udnytte. Ofte vil rørene optage så megen plads, at der derudover kun er plads til en affaldsspand.

Billedet til venstre viser et skab under vask, der er udnyttet til kartoffelskræller, en stor grønsagsgryde, samt hylder til opvaskemidler m. m. Når man tænker på de mange uappetitlige skabe, der findes under køkkenvaskene, så er det en fryd at se, hvor pænt og renligt det kan være. — Der er flere måder at udnytte denne plads på — bl. a. er det bekvemt at få det indrettet med plads til grønsager, der altid skal ordnes i vasken inden de går til videre forarbejdning. Een ting, der er fælles for disse skabe, er, at de skal forsynes med ventilationshuller — både i bund og oppe foroven, så der bliver god luftcirkulation.

Madskabet til højre er måske det vanskeligste skab at indrette — da der er så mange forskellige ting, der skal rummes i det. Den nederste del skal indrettes til frugt, evt. grønsager, fulde, såvel som tomme øl- og sodavandsflasker, skuffer til brød. I den øverste del skal der være plads til evt. brødmaskine, diverse madrester, syltetøjskrukker, madvarer der ikke skal i køleskab (i de tilfælde, hvor køleskab forefindes).

Noget nyt at sætte på bordet

Flæskefarsbudding med kål

Til 4: 1/2 kg sribet flæsk, 5 tvebakker, 1 løg, 1 æg, peber, salt, 1 kg hvidkål ... Flæsken hakkes en gang gennem kødhakkemaskinen sammen med løg og tvebakker. Salt og peber kommes i, og farsen røres med æg. Hvidkålen koges og trykkes af. Kål og fars lægges lagvis i en smurt form, koges ca. 1 time. Tomatsovs gives til.

Alle retter er gennemprøvet af Slagteriernes Forskningsinstituts forsøgskøkken.

Omelet med bønner og bacon — Til 4:

4-6 æg, 1 1/2-2 dl mælk, salt, 50 g smør, grønne bønner, 8 skiver røget flæsk, tomat ... Flæsken skæres i terninger og ristes. Æggene piskes sammen, mælk og salt tilsættes, smørret smeltes, æggemassen hældes på panden, og der stikkes i den, til den er stivnet. Ved anretningen lægges kogte, grønne bønner på omeletten, og flæsketerningerne drysses over. Der pyntes med tomat.

Livretten fra Odsherred — Til 4:

350 g røget flæsk i tynde skiver, 1 kg kartofler, 250 g løg, tomatketchup ... De rå kartofler og løg skæres i tynde skiver. Flæsk, kartofler og løg lægges lagvis i et ildfast fad, i bunden et lag flæsk og øverst i fadet et lag kartofler. Fadet sættes i ovn 1-1 1/4 time ved 250° C. Tomatketchup gives til.

Krydderfedt af afsmeltet fedt fra flæskeretter:

Kog fedtet med æbler, løg, timian og eventuelt lidt reven citronskal; salt og peber kommes i til sidst.

gris på gafflen

— også til hverdag

Klip ud og gem! Dette er en ny side til Deres kogebog

KØLESKABET

Ventilering af madskabet er absolut nødvendig, hvis der ikke er køleskab. I forbindelse med madskabene er det fristende at indskyde en bemærkning om indkøb af køleskab. Alt for mange køber køleskab inden de ved, hvor det skal placeres – dette medfører enten, at man må lade hele køkkenet indrette med hensyn til køleskabets hængsling og størrelse, eller at køleskabet får en dårlig og uhensigtsmæssig placering. Derfor er det klogt at tænke sig om, inden en så stor ting anskaffes. – Som regel er indbygningsskabene lettest at placere – og da man også har mulighed for at anbringe dem i bekvem arbejds højde samt vælge mellem høje og venstrehængsling, rummer de mange fordele. I større husholdninger kan det være en fordel at købe to mindre køleskabe fremfor eet stort. – Det ene skab stilles på normal temperatur og anvendes til de ting, der daglig skal i brug – det andet stilles på lavere temperatur og anvendes til større indkøb, der skal ligge nogle dage – derved spares der strøm – og skabenes indhold bliver mere overskueligt.

Køkkenets vægskabe anvendes dels til kolonialvarer – dels til service. Hvis disse skabe indrettes med en hyldefast, der nøjagtig passer til de ting, man har i dag, kan man komme ud for, at en ny havregryns pakning i kolonialskabet – eller en ny kande i serviceskabet vælter hele indretningen – derfor er det langt lettere at indrette skabet med flyttelige hylder, så der er mulighed for at variere hyldefastheden.

Endelig har vi til højre et rengøringsskab, der som regel er anbragt i køkkenet til trods for, at det egentlig ikke hører hjemme i dette rum. De forskellige rengøringsmidler, der opbevares i et sådant skab skulle langt hellere placeres i entré eller lignende sted.

Men skabets indretning er vigtig – det skal rumme mange ting – og vidt forskellige ting.

Endelig er der visse hensyn at tage til kvalitet af køkkenskabene. I betragtning af det slid, der er på et køkken, er det dårlig økonomi at spare på dette punkt.

Alt for ofte bliver det nye køkken en stor skuffelse, fordi skuffer og skabe er udført af for dårlige materialer. Skufferne sidder fast, skabslågerne slår sig – og træet revner her og der i forrammerne. Den slags ærgrelser må man spare sig selv for – det betaler sig trods alt i det lange løb. Ligeledes bør man ikke spare bagklædning i skabene – det er ubehageligt med de pudsede vægge inde i skabene – dels giver det let skår i servicet, når man støder imod – og dels vil der tid efter anden drysse kalkstøv ned i servicet – så man skal stå og tørre det af, inden det kan tages i brug. Alle hylder og skuffer skal være lakerede. Er der noget mere irriterende arbejde end at lægge papir på hylder – eller i skuffer – det besvær bør også undgås.

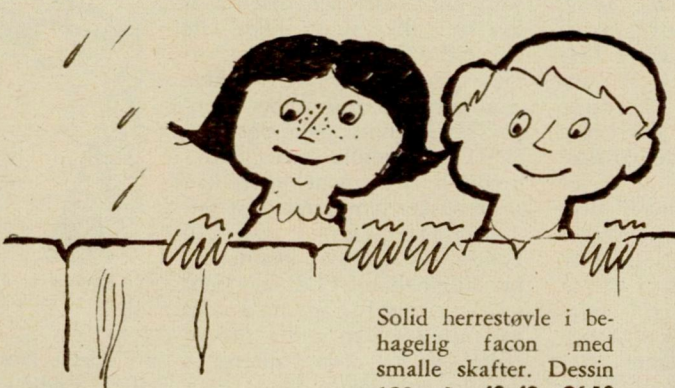
Håndtag bør placeres i overkant af låger under køkkenbordet og i underkant af låger over køkkenbordet. Skabs-hængsler skal være behandlede, så de ikke rustner. Når man går i gang med en så gennemgribende opgave som en modernisering af køkkenet, gælder det om både at have øje for helheden plus de mange små detaljer – og det kræver et stort forarbejde, hvis resultatet skal blive virkelig godt.

Ud til forårsarbejdet

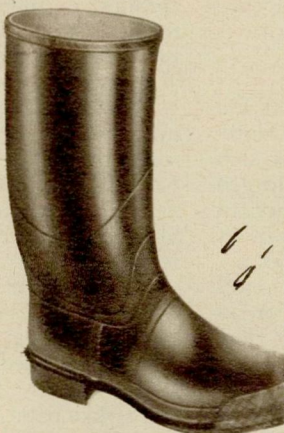
*Fox
Guldsegl
kvalitet*

Praktisk herrestøvle i den populære facon med formstøbt sål. Dessin 50-18, sort, str. 40-48: 29.40

Solid herrestøvle i behagelig facon med smalle skafter. Dessin 180, str. 40-48: 26.10

En let støvle til både piger og drenge. Dessin 88.
Bemærk prisen
str. 24-27: 11.10
str. 28-31: 13.70
str. 32-35: 15.50
str. 36-42: 18.25

- stærke indlægssåler i alle størrelser

Hvorfor vi leger med Jørgen Clevin

I et brev til Forbruger-Nyt skriver en børnehavelærerinde: Hvorfor vil FDB gå ind for, at der skal følge „noget“ med Davregrynene, blot fordi nogle mødre af deres børn tvinges til at købe bestemte varemærker, med hvilke der følger en eller anden form for underholdning. Mon ikke de fleste mødre selv bestemmer, hvilke varer de ønsker at købe – uden at spørge børnene?

Vi køber FDBs varer, fordi de er gode og billige. Synes vi ikke om dem, kunne vi jo købe andre mærkevarer. Hvor skal omkostningerne lægges? På Davre, eller fordeles de på andre af FDBs varer?

Forbruger-Nyt lod spørgsmålet gå videre til direktør Ulriksen, FDBs kolonialafdeling, og han svarer:

Jeg er ganske enig i betragtningerne, men erfaringen viser, at det er ikke altid nok, at en vare er god og billig, når den skal klare sig i konkurrencen med lignende varer, hvis emballager er forsynet med underholdningsstof til børnene. FDBs samlede salg af havregryn er stigende, men Davre har ikke kunnet følge trop med de øvrige mærker. Kvalitetsforskel mellem de kendte havregrynmærker kan vi i den forbindelse godt se bort fra, og da Davre er ca. 11 øre billigere pr. kg end andre kendte mærker, må fremgangen i salget af disse mærker efter vor mening hovedsagelig skyldes påklædningsdukker, og hvad der ellers trykkes på pakningerne.

Omkostningerne ved denne form for reklame er minimal.

Jørgen Clevin, som børnene kender fra fjernsynet, har tegnet udklipsserierne på Davrepakkerne.

Kartonerne skal jo alligevel trykkes, og om man påtrykker den ene eller den anden form for illustration spiller i den forbindelse ikke nogen større rolle. Endvidere fordeles eventuelle ekstraomkostninger på et meget stort antal kartoner, således at der reelt ikke skulle blive tale om meromkostninger. Bortforklares kan det imidlertid ikke, at udklipsfigurerne skaber ulemper såvel under pakningen på Vejle Dampmølle som i butikkerne, hvor børnene jo let kan stille ønsker om bestemte serier.

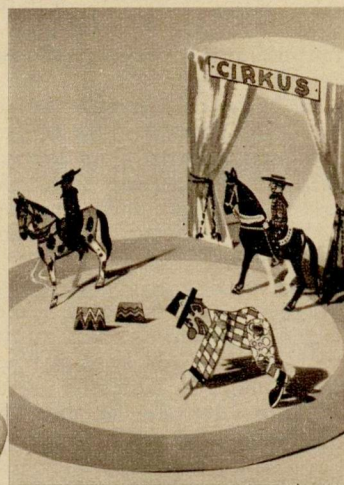
Når Davre salget ikke kan holdes ved hjælp af kvalitet og prisbillighed, må FDB tage konsekvensen og forsøge med samme metoder som andre producenter. Vi har derfor allieret os med Jørgen Clevin, der er kendt for sine fine børnebøger og endnu mere kendt som børnenes tegnelærer i fjernsynet.

★ Så vidt direktør Ulriksen. Og hvad er det så, der er på Davrepakkerne. Uden tvivl noget, som børnene kan lide, for Jørgen Clevin tegner udklipsserier til Davre, og legen med dem er ikke endt, når de er klippet ud, for Clevin går videre og sætter børnene på sporet af, hvordan de selv kan finde på at lave flere ting til serierne.

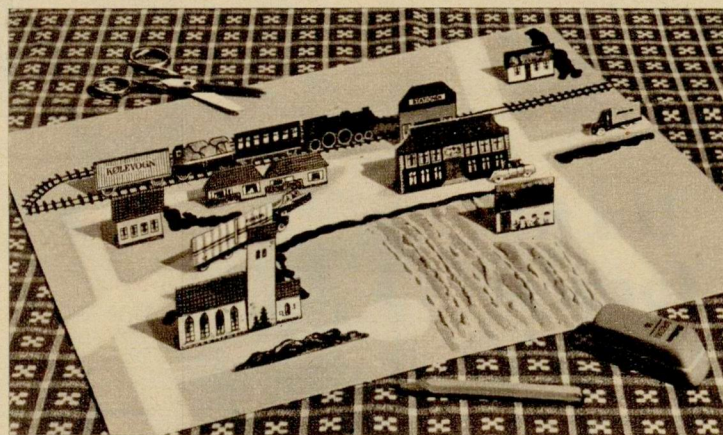
I en af serierne er der en flyvemaskine, som har fløjet rundt i reklameafdelingens kontorer med snurrende propeller. Den kan der laves hangar til efter Clevins anvisninger.

Davrepakkerne er morsomme at se på, synes børnene.

Dette cirkus findes på en af pakningerne.

En landsby er en anden af de ialt otte udklipsserier, der nu findes på de nye Davrepakninger.

Travle kontorfolk har arrangeret væddeløb med de fire racerbiler i en anden serie, og styrtet huset rundt efter ventilgummi til benzintanken og sytråd til at dirigere bilerne med.

Der er lavet mannequinopvisning med påklædningsdukkerne, som Jørgen Clevin synes skal have meget mere tøj – og det kan man selv tegne, male og klippe ud, nu man har modellerne at gå ud fra.

Der er også et kukkaseteater, som kun kræver en gammel skotøjæske, for at indianere og heste kan optræde.

Tegn gader og pladser på et sort stykke papir, skriver Clevin, og lav en by med husene fra Lilleby-serien, og mangler du folk til at gå på gaderne og sidde foran husene, så klip dem ud af

annoncer, billeder og gamle fotografier. Der er en Cirkusserie med heste og cowboys og en sjov lille klovn, der kan bevæge arme og ben, og der er en med eventyret om Fyrtøjet, så der er noget for både drenge og piger i alle aldre. Og alt er tegnet så enkelt, at man med held kan klippe det ud uden at tabe tålmodigheden, og uden at tingene går itu, og hver eneste tegning er klippet ud og gennemprøvet, så den passer i målene.

Jørgen Clevin har lavet en børneavis til serierne: *Vi leger* – den er trykt i en halv million eksemplarer og kan fås i brugsen. Den præsenterer alle serierne og er fuld af gode råd og ideer. Pas godt på den, så den er der, når: Vi leger med Jørgen Clevin.

HUSET

Huset savner kælder og pulterrum. Erstatning for disse er et krybeloft og „pulterrumbalse“ under loftet, der er $0,58 \times 3,95$ m og som ligger over de kombinerede arbejds-soveværelser faste skabe og forstætter gennem hele værelsets længde. I forbindelse med garderobeskabet og endevæggen fremkommer en niche stor nok til en sengeplads. Ialt er der 4 m^2 pulterskab, og der kan staves meget ind i dem.

Manglen på pulterrum tvinger os til at afskaffe alt overflødig. Kvadratmetrene i et nyt hus er for kostbare til, at de kan udnyttes til opbevaring af trebenede stole, udrangeret køkkentøj, ubrugelige kufferter, aflagt tøj og hvad man ellers fylder pulterkamre op med.

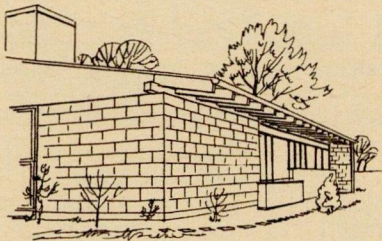
Det skal indrømmes, at det var en smertefuld proces at rydde op ikke alene i pulterrum, men i skuffer og skabe, og hive alt ud, som man havde gemt i årevis i sikker forvisning om, at det skulle der nok en dag blive brug for. Men hvilken lettelse, da det var overstået.

Husets fyrrum (med automatisk oliefyrr) er temmeligt stort og med godt dagslys. Her er plads til et lille hobbyværksted med et solidt, langt bord, værktøj, en boremaskine og andet „manne-legetøj“. Der er også plads til køsteskabet, snavsetøjskurven, strygebræt og trappestige.

Fremtidso ønsker er et strygebræt, der kan

slås ud fra væggen og et bedre køsteskab. Det forhåndenværende var sidste skrig for ti år siden, det er det ikke mere.

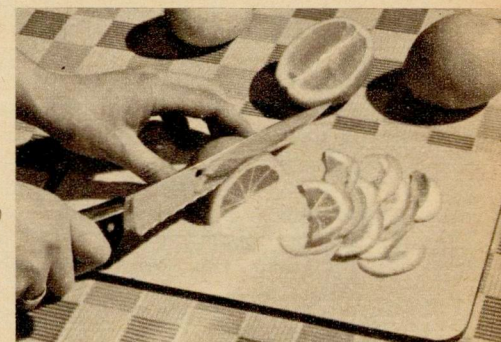
Husets tag er af gement tagpap, vel isoleret og arkitektonisk lagt. Taget går ca. en meter ud over huset. Det ser nydeligt ud, men havde nær forårsaget nervesammenbrud hos byggherreinden. Hun opdagede nemlig, at da huset i juli måned var kommet under tag, så skyggede dets udhæng så meget for solen, at den kun nåede til vindueskarmene i den lange sydvendte facade. Ingen sol i stuerne hele den lange som-

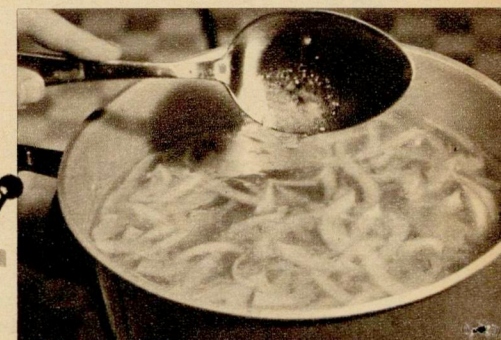
mer! Der var ganske vist terrassedøren mod vest, men alligevel – og hvordan skulle det dog gå i mørketiden? Det var faktisk lidt svært at overbevise hende – den inkarnerede bybo – om, at solens gang over himmelen er så springsk, at dens stråler fra efterår og til hen på foråret ville nå ind i stuens fjerneste krog på en blid og behagelig måde. Om sommeren, når solen står højt på himlens bue, da ville taget nådigt skærme mennesker og planter mod dens brændende stråler.

ORANGEMARMELADE

1 kg (ca. 6 stk.) appelsiner
 $\frac{1}{4}$ kg (ca. 2 stk.) citroner
 $2\frac{1}{2}$ l vand
 $2\frac{1}{2}$ kg sukker
35 g ($2\frac{1}{2}$ spsk) citronsyre

Frugten vaskes, halveres på langs og skæres i meget tynde skiver. – Sættes i blød i vandet til næste dag.

Frugten koges mør i vandet ca. 10 min. – Sukker og citronsyre tilsættes.

Marmeladen koges, til den kan tage geléproven (ca. 20 min.). – Lad den afkøle lidt inden den hældes på glas, så fordeles det tykke bedre.

??? - SVAR

● Fru Tove Jensen, Hærup, spørger hvorfor der ikke mere er en lille pose med hakkede mandler ved siden af buddingpulveret. Nu er mandlerne blandet i. Fru Jensen bruger også buddingpulveret til creme i lagkager, og den vil hun aldrig have mandler i.

● FDBs kolonialafdeling svarer, at efter at buddingpulverne pakkes helautomatisk, blandes mandlerne i pulveret og det er ikke muligt at lægge mandlerne i en lille ekstrapose. Men fru Jensen kan også få buddingpulver uden mandler i.

En læser spørger om, hvorfor hun ikke kan få mayonnaise i tuber, men kun i glas. Hvad skal man stille op med de mange tomme glas?

● FDBs kolonialafdeling svarer: FDB sælger i tusindvis af tuber med mayonnaise og remoulade, men kun nogle få hundrede glas. Hvis De forklarer uddeleren Deres ønske, kunne De måske overtale ham til forsøgsvis at tage nogle tuber hjem.

● Fru Ellen Friis finder, at Nu-hvid er et så vidunderligt vaskepulver, der gør tøjet skinnende hvidt og rent og ikke angriber hænderne (det lyder næsten som i en annonce), men hun har ladet sig fortælle, at det i længden vil skade

tøjet, hvis det ikke bliver vasket med et vaskemiddel, der indeholder sæbe. Er det rigtigt, spørger fru Friis.

● Viby fabrikkerne svarer: Det er ikke rigtigt. Tøjet tager overhovedet ingen skade af at blive vasket i Nu-hvid, men mange husmødre foretrækker at vaske skiftevis med Nu-hvid og Blenda. Blenda er jo sæbeholdigt, og virker som smørelse på fibrene i tøjet og giver derfor tøjet et blødere og behageligere greb, end det vil få efter ensidig vask med syntetiske midler. For en ordens skyld tilføjer Viby fabrikken, at talrige målinger af brudstyrken på tøj, vasket mange gange med Nu-hvid, ikke har vist noget som helst tegn på, at Nu-hvid skulle svække tøjet mere, end normalt for vask med sæbe.

● Brandmand Weymann, der er far til fire og ofte kok i hjemmet og på vagten foreslår:

FDB bør lade fremstille en let hylde af træ eller plastic, hvori de runde krydderidåser med peber, paprika, karry, salt m. m. kan opbevares. Endvidere bør samtlige gængse krydderier kunne fås i disse runde dåser, som er økonomiske og praktiske i brug.

Brandmand Weymann får de 25 kroner for sin gode idé.

KLIPPE MARMELADE

1 kg (ca. 6 stk.) appelsiner
 $\frac{1}{4}$ kg (ca. 2 stk.) citroner
125 g (ca. 24 stk.) abrikoser
6 dl vand
1 kg sukker
10 g (2 tsk) citronsyre

Citronerne og halvdelen af appelsinerne skrælles tyndt. Skrællerne snittes eller klippes i tynde strimler og koges et par minutter i lidt vand for at fjerne den bitre smag. Abrikoserne skæres eller klippes i tynde strimler. Resten af skrællerne og det hvide fjernes fra alle frugterne. Disse halveres på langs og skæres i tynde skiver. Vand og de snittede skræller koges under låg ca. 15 min. Sukkeret tilsættes, og marmeladen koger nu uden låg ca. 15 min. Citronsyren tilsættes og koges med de sidste 5 min.

Notitser:

Et stort tysk tefirma skriver: Vore bedstemødre farvede tit deres gardiner i te, vore forældre opfrisker deres hvide nylon ting på samme måde.

Er der nogen af vore læsere, som har erfaring for, om ideen er rigtig?

I efteråret kom FDBs krydderimølles dejlige sennep (har De prøvet Krydderisennep – fremragende) i plasticposer à 100 g beregnet til at hælde i sennepsglasset

eller krukken hjemme. Nu fås den også i børnedrikkeglas, der lige rummer de 100 gram. Efterhånden som man har fået drikkeglas i tilstrækkelig mængde, nøjes man med at købe sennep i plasticposer (billigere) og hælde den over på glassene.

Mål i stedet for vægt bliver stadig almindeligere. – Derfor er Mette-måleskeerne og et decilitermål uundværlige køkkenredskaber. Det er udmærkede ting til en lille gave.

Giften til skadedyr og plantesygdomme findes i haveejerens giftskab

NU BEGYNDER livet påny i Danmarks haver. Forårssolen varmer, jorden bliver bekvem, og Danmarks næsten en million haveejere går igang med jordbehandling, plantning, såning og alt det andet, der er at gøre, så man får glæde og udbytte af sin have.

Men samtidig vågner livet på anden måde. Milliarder af svampesporer slynges ud i luften og prøver at finde et grosted i havens planter. Millionvis af skadedyr udklækkes, larver og insekter formeres.

Det er dog nærmest en leg at foretage skadedyrs- og plantesygdomsbekæmpelse idag, og siden 1945 har kemikaliefabrikkerne udfoldet store anstrengelser for at levere sprøjte- og pudremidler, der let og effektivt går til angreb. Haveejerens problem er ikke at få fat i kemikalierne, derimod kan det være et problem at finde ud af hvilke midler, der skal anvendes i de forskellige tilfælde. Og det næststørste problem kan vel siges at være det at få fat i kemikalierne netop i det øjeblik, der er brug for dem.

På en enkel måde er dette problem nu løst. FDBs kemikalieafdeling har nemlig i samarbejde med Østifternes Haveselskab

og Det jydsk Haveselskab ladet fremstille et billigt *Haveejerens giftskab*. Det indeholder en standardpakning af kemikalier med fire forskellige præparater, som kan dække enhver haves almindelige behov for bekæmpelse af sygdomme og skadedyr.

I Haveejerens giftskab finder man følgende:

1. Et kobber-sprøjtemiddel, FDB KUPRO-50 i 1/2 kg pakning, tilstrækkeligt til mindst 125 liter sprøjtevædske mod kartoffelskimmel, selleri-bladpletsyge, skurv og andre svampesygdomme.

2. Et tiuram-sprøjtemiddel, FDB TIURAM-50 i 1/2 kg pakning, til 250 liter 0,2 % sprøjtevædske mod skurv og andre svampesygdomme.

3. Et DDT-pudermiddel, FDB INSEKTPUDDER-D i 500 gram strødåse, mod jordlopper, kålorme og andre skadedyr.

4. Et malation-sprøjtemiddel, FDB MALATION-50 i 200 cm³ flaske, til 100 liter 0,2 % sprøjtevædske mod bladlus, spinde- midler og andre skadedyr.

– Og desuden et måleglas og en måleske til afmåling af kemikalierne.

På lågets inderside findes en enkel og praktisk sprøjteplan, samt oplysning om bekæmpelse af de mest almindelige angreb på haveplanterne, og en liste over hvilke præparater det kan være fordelagtigt at supplere med, hvis man skal bekæmpe snegle o. lign. eller sprøjte stueplanter.

Haveejerens giftskab indeholder fortrinsvis giftfri sprøjtemidler. Til bekæmpelse af

de sugende insekter (f. eks. lus) må man nødvendigvis bruge giftmidler. Malation-præparaterne er så virksomme overfor skadedyr og så lidet farlige overfor mennesker, at Giftnævnet ser med stor velvilje på, at netop dette middel bliver anvendt i privathaver i stedet for bladan, nikotin o. l.

I enhver brugsforening landet over kan ovennævnte giftskab fås, og alle steder, hvor man gerne vil gøre en effektiv indsats for at beskytte haveplanterne mod deres fjender, kan det anbefales at anskaffe *Haveejerens giftskab* nu i foråret – og ikke vente til det er for sent.

★ større appetit

★ bedre velbefindende

★ højere foderudnyttelse

★ øget modstandskraft

Derfor er

Terramycin*
TILSKUDSFODER

det førende antibiotika
 tilskudsfoder til kalve

FÅS I BRUGSEN

Kvindelige tillidsmænd samles

KVINDELIGE medlemmer af brugsforeningsbestyrelser er af FDBs oplysningsråd indbudt til at deltage i et kursus, som i storebededagsferien afholdes på Brejdblik ved Holte.

Det er første gang, man samler brugsforeningernes kvindelige tillidsmænd, og det kursus, man samler dem til, får et meget alsidigt program, som omfatter foredrag, diskussioner og virksomhedsbesøg.

FDBs formand, professor P. Nyboe Andersen, bliver første taler, og emnet er: Aktuelle problemer inden for dansk brugsforeningsbevægelse. Det første af de ialt fire emner, der skal diskuteres på kursus'et, drejer sig om forbrugerne og lovgivningen, og indledes af fru Lis Groes. I en rundbordssamtale mellem fru Karen Appelt, København (selv tillidsmand i såvel FDB

som HB), gårdejer Søren Rasmussen, Jorløse, og uddeler F. Tybjerg, diskuteres emnet: Kvinden som tillidsmand. Og FDBs forbrugeroplysning behandles med foredrag og demonstrationer af redaktøren af Forbruger Nyt i *Samvirke*, fru Bodil M. Begtrup, sammen med husholdningskonsulenterne Mette Sandahl og Hanne Flensborg Thomsen fra FDB. Husmødrene og de nye varer et et andet forbrugeremne af stor interesse, og dette indledes af direktør Erik Ulriksen fra FDBs kolonial hovedkontor sammen med fru Anna Larsen.

Dette første kursus for de kvindelige tillidsmænd ledes af fru *Carla Poulsen*, Silkeborg, medlem af FDBs oplysningsråd, og bliver uden tvivl en udbytterig begivenhed for de kvindelige tillidsmænd.

LANDET MOD NORD

MED bil, båd, fly og tog rejste Jöran Forsslund mere end 23000 kilometer i Finmarken, før han var færdig med sin film om livet i det nordligste Norden. Det er en lang rejse at foretage, når de mange tusinde kilometer blot bliver til en film, som spiller en halv time.

Landet mod Nord hedder resultatet af sliddet. Det er den nyeste af de fællesproducerede film, som de skandinaviske fællesforeninger i de seneste år har ladet optage til glæde og oplysning, først og fremmest for brugsforeningsmedlemmer hele Norden over.

Jöran Forsslund er leder af den svenske fællesforenings filmsektion og er mester for den forudgående fællesproducerede film, nemlig Islandsfilmen, som også har glædet så mange her i landet.

Landet mod Nord blev optaget i tre anstrengende arbejdsrækker. Først gjaldt det vinterscener fra Finmarken, hvor lapperne blev filmet på snevidderne og i deres „hoved-

stad“ Karasjok. Her optog man også scener fra lappernes brugsforening, hvor der intet usædvanligt er i at se en lappeslæde med renforspand pareret ved brugsen side om side med biler.

Fiskeriet i Ishavet var næste arbejdsrække og var det rene hasardspil. Hvor på det vældige hav var der en fiskerbåd, som havde heldet med sig? Og hvor var der en båd, som trak fangst op samtidig med, at tågen lattede så meget, at man kunne regne med at opnå smukke billedvirkninger?

I tredje serie drejede optagelserne sig om selve genopbygningen af Finmarken. Under krigen trak tyskerne sig tilbage fra disse egne og efterlod intet hus eller industrianlæg i hel tilstand. Alt blev sprængt bort eller brændt af – hvad ikke forinden var ødelagt af modstandernes flyvebomber. Genopbygningen af Finmarken – så vidt, som den nu er fremskredet – er en norsk bedrift, og *Landet mod Nord* bringer bud ud over hele Norden om denne bedrift.

Nu er filmen klar til at blive vist for danske brugsforeningsmedlemmer i en udgave med dansk tale, og samtidig har filmen premiere i vore broderlande, hvor den vises med enten svensk, norsk eller finsk tale.

Ved lejlighed vil man drøfte muligheden for også her i Danmark at optage en fællesnordisk film

til brug i brugsforeningernes oplysningsarbejde, og så må man regne med, at denne film vil søge sine billeder i Sønderjylland, så man hele Norden over kan vise Nordens sydgrænse og livet omkring den som en modsætning til *Landet mod Nord*.

Lapperne i deres maleriske dragter spiller naturligvis en stor rolle i den fællesnordiske film. Her ses en herlig type, filmet under sin livlige deltagelse i Karasjok brugsforenings årlige generalforsamling.

Renflokken på vej over Finmarkens vidder

Fiskerbådene venter på vårfiskeriets begyndelse

Sneen ligger meterhøjt i Karasjok

Lapper i Karasjoks brugsforening

NÅR man kører gennem et fremmed landskab, ligger husene som små, lukkede verdener. Man har ingen ret til at trænge ind i dem, og måske har man så rigeligt i sit eget, at man heller ikke føler trang til det. Men så kan det hende, at et af disse fremmede huse åbner sig for en, og man kigger ind i en verden, der har sin egen historie og rytme. Og man overvældes af tanken om de mange skæbner, der skjuler sig bag de mange facader.

facade, men et levende monument over to menneskers ukuelighed. Mikael og Lilli Andersen hedder de.

– Vi har været så langt nede, som mennesker overhovedet kan komme, tilstår fru Andersen. Nu bagefter fatter jeg ikke, hvordan vi kom igennem det. Og når jeg ser på fabrikken her, og på vores dejlige lejlighed, kan jeg stadig undre mig over, at alt dette virkelig er vores.

Stilfærdigt beretter de deres historie. Den handler om et frygteligt år i en tysk koncentrationslejr, og om kampen for at bygge en tilværelse op efter krigen.

Begge ægtefæller var aktive modstandsfolk under besættelsen. De kender rædslen ved at være forfulgt. Døgnet rundt vogtede de på lyden af militærstøvler og standsende biler. Den dag de blev hentet, var deres

Et ophold i en koncentrationslejr slog dette ægtepar ud, både legemligt og åndeligt. Alligevel har de formået at bygge en fabrik op, så at sige med de bare næver

Vi har været helt i bund

Der er ikke noget opsigtsvækkende ved den facade, som hjulfabrikken Hami bærer til skue. Og ægteparret, som ejer den, adskiller sig ikke synderligt fra andre ægtepar. Ikke ved første øjekast. Men så kommer vi til at tale. Et par timer får jeg lov at leve med i deres verden, og da jeg tager derfra, er fabrikken ikke længere blot en

nervet forlængst slidt tynde. Men det var kun begyndelsen.

Den første tid tilbragte de i Frøslev, i hver sin barak. Der var tre ægtepar blandt fangerne. Lilli var den eneste af de tre koner, der fik sin mand levende hjem efter krigen. I Frøslev fik de nu og da et glimt af hinanden og en stjålet samtale. Da de

blev ført videre sydpå, tabte de sporet af hinanden.

Lilli blev hård efter adskillelsen, og det var hendes redning, mener hun selv. Hun lærte sig de små kneb, som var nødvendige for at klare sig i en koncentrationslejr. Ved byttehandler og bestikkelser skaffede hun sig tøj, der var nogenlunde varmt.

Det var værre for Mikael. Han er så redelig og ubestikkelig en natur, siger hans kone, at han under ingen omstændigheder vil skaffe sig fordele på uretmæssig vis. Det strenge arbejde og den skrappe behandling tog hårdt på ham. Den evindelige, tynde kålrisuppe gav ham vand i kroppen. Det begyndte i benene og steg opad. Han vidste, at han ville være færdig, når det nåede overkroppen. Nerverne var på bristepunktet. Han led af tvangstanker og hallucinationer.

En tysk medfange blev hans redningsmand. Han hed Friedrich og fungerede som „Block-Ältester“, d. v. s., han havde ansvaret for barakkens interne anliggender. Almindeligvis blev denne myndighed misbrugt på det frygteligste, men Friedrich havde bevaret sin menneskelighed trods de ydre vilkår. Han så, hvor elendigt Mikael havde det, og skaffede ham først på sygestue, siden over i en „skåneblok“.

Ti timer om dagen arbejdede Lilli på en ammunitionsfabrik. Om morgenen blev hun kørt dertil i lastbil, men efter „fyr-aften“ måtte hun marchere de 13 kilometer tilbage til lejren. Det gik, så længe hun havde sine skistøvler. Hun sov med dem under hovedet hver nat, for at ingen skulle stjele dem fra hende. Kun een gang anbragte hun dem på gulvet langt inde under en køje. Et kvarter senere var de væk. Hun havde intet at tage på fødderne, og der lå sne på vejene. Og intet kunne fritage hende for at gå de 13 kilometer. Det lykkedes hende at „organisere“ to umage sko, men den ene var for lille. Hver aften måtte hun

Denne model og flere hundrede andre kan De finde i det nye nummer af

VÅR MÖNSTERTIDNING

Pris kr. 2,75

VI-mønster nr. 3011

størrelse 38 og 42

Pris 2,75

Fås i BRUGSEN,
Norita, Stilman og
Anva

Lilli og Mikael Andersen og på fløjene den nye generation, sønnen Hartvig og hans kone.

punktere vabler med en sikkerhedsnål.

Bag det hele lurede angsten for gas-transporterne – og for ægtefællens skæbne – og for den 19-årige søn hjemme i Danmark. Han var også illegal. To gange havde tyskerne haft fat i ham, men han havde snoet sig fri. Kunne han blive ved med at klare frisag?

Det var en lykkelig dag, da ægtefællerne genså hinanden og erfarede, at sønnen var uskadt. Men de var begge stærkt nedbrudte og behøvede en lang rekreation.

Helt til hægterne kom de ikke, men livet skulle jo gå videre. Økonomisk, fysisk og åndeligt følte de sig på bar bund. Det var som at begynde helt forfra på tilværelsen. De måtte have noget at leve af, men hvad? Mikael Andersen var smed af profession; nu gled han ind som maskinarbejder. Men han trivedes ikke på fabrikken. Han var skuffet over ånden blandt arbejderne. Der var ingen solidaritet indadtil, syntes han. Enhver tænkte bare på sit eget.

Tanken om at blive selvstændig voksede sig stærk i ham. Fra Frihedsfonden fik han et lån, som gjorde det muligt for ham at starte i det små. Sammen med en bror begyndte han at fremstille hjul, men det gik ikke. Måske er Mikael Andersen, trods sin stærkt sociale indstilling, for stor en individualist til at kunne gå i spænd med nogen. Han tænker meget og dybt, og den slags mennesker har det sjældent let. Han stiller svære krav til sig selv og andre og skuffes, når kravene ikke bliver opfyldt. Desuden har han temperament – han kan ikke i længden gå stille med sine meninger.

Det endte med, at han og Lilli gik på jagt efter et sted, hvor de kunne lave hjul for sig selv. De valgte en bygning i Munderstrup ved Århus. Den lå ved en sump og var temmelig misrøgtet. Idag står den hvidkalket og velholdt, og sumpen er omdannet til et idyllisk parkanlæg om en sø med åkander. Hami kalder de fabrikken.

Navnet er afledt af Hartvig og Mikael. Hartvig er sønnen, han er med i bedriften.

Virksomheden beskæftiger en halv snes mennesker. Praktisk taget alle svejsede hjul her i landet leveres af Hami. Det er mest til barnevogne, men iøvrigt fremstiller fabrikken hjul af alle typer og størrelser. Sidst er produktionen udvidet med tebordshjul.

Et smukt resultat, især når man betænker, at familien startede med et tungt handicap. Mange tidligere koncentrationslejr-fanger har forsøgt noget lignende som Andersen. De følte en voldsom trang til at gøre sig fri af andre mennesker og skabe en selvstændig virksomhed. Ligesom Andersen fik de et lån at starte på, men i alt for mange tilfælde slog kræfterne og erfaringerne ikke til.

I de første år var der ikke råd til fremmed arbejdskraft

på Hami. Lilli gik med i bedriften som „arbejdsdreng“. Efterhånden lærte hun sig forskellige operationer i hjulfremstillingen, og det hændte, at hun fik en lys idé, som sparede tid og kræfter i produktionen. De levede meget spartansk. Rede penge havde de næsten aldrig. Dels viste det sig ofte nødvendigt at yde kunderne en kredit, dels måtte familien stadig foretage nye investeringer i virksomheden.

Mikael Andersen fremstillede selv maskinerne. En god støtte havde de i sønnen. Men der var tider, hvor økonomien truede med at bryde helt sammen. Der kom spekulationer og sønløse nætter og tilbagefald hos begge ægtefæller, så de skiftevis blev uarbejdsdygtige. Alligevel står disse første år i et særligt lys for Mikael Andersen. Der var en egen tone over bedriften, så længe de var ene om den – noget, som klingede bort, da den forvandlede fra familieværksted til fabrik.

Men man må jo følge med udviklingen. Sønnen har hele den unge generations fremdrift og ekspansionstrang i sig; han presser på med modernisering og rationalisering. Mikael Andersen repræsenterer besindigheden og det grundige overlæg. I spændingen mellem de to skabes en balance, som efter resultaterne at dømme må være gunstig.

Det er fristende at slutte denne beretning som en 100 procents solstrålehistorie. Men det ville ikke være i Mikael Andersens ånd. Ganske vist har han og hans kone lært at sætte mere pris på deres goder end de fleste. Men de har også erfaret, at for hvert problem der løses, dukker andre op. Nye fordele fører ofte til nye ulemper. Nu som altid har familien sine sorger og spekulationer, omend de ligger i et helt andet plan.

Men mon vi ikke kan enes om 90 procent solstråler?

Enhver fugl
værn sin rede...

HUSSTANDSFORSIKRING

**BRAND og
EKSPLUSION**

alt i een
police

TYVERI

**VAND og
STORMSKADE**

**CYKLE-
TYVERI**

INDBRUD

ANSVAR

DE ER GODT DÆKKET I

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Vester Farimagsgade 19 · København V · Minerva 350

vi leger...

med Jørgen Clevin

-og spiser DAVRE...

Dav-dav-Davre, nu skal vi lege med klippearkene på de store Davre pakker. Her er noget af det altsammen, - skynd dig og vær med.

Flyvemaskiner, der flyver - en hel by - rigtigt teater - tøj og søde dukker til kostymetegning - fin indianerfilm - og væddeløbsbane med 6 flotte biler.

gå i Brugsen og få gratis børneavisen „Vi leger”
med ekstra udklips-ting til DAVRE serien

DAVRE INDEHOLDER KALK, JERN, FOSFOR, PROTEIN OG B-VITAMIN